

İDARENİN UYGULAMALARI BAKIMINDAN İDARE, ETİK VE AHLÂK*

Prof. Dr. Zehra ODYAKMAZ**
Arş. Gör. Oğuzhan GÜZEL***

* Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK-ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir. Bu makale, TODAİE tarafından düzenlenen “II. Kamu Etiği Kongresi”nde yapılan sunum temelinde geliştirilmiştir.

** Mevlâna Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı, İdare Hukuku Anabilim Dalı Başkanı.

*** Mevlâna Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İdare Hukuku Anabilim Dalı.

ÖZ

“Ahlâk”; bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimlerini düzenleyen sosyal düzen kurallardır. Etik; kişinin davranışlarına temel olan ahlâk ilkelerinin tümüdür. Başka bir ifade ile etik; insanlara; “işlerin nasıl yapılması gerektiği”ni belirlemede yardımcı olan yol gösterici değerler, ilkeler ve standartlardır. İdare ve bürokrasiye ilişkin ahlâkî davranış ilkeleri; hem ülkemiz tarafından yapılan düzenlemelerle hem de uluslararası kuruluşlarca tespit edilmiş ilkelerle etik kodlar haline getirilmiştir. Ülkemizde de mevzuat ile belirtilen “idare”ye ilişkin etik davranış ilkelerinin uygulanabilmesini sağlamak amacıyla “Kamu Görevlileri Etik Kurulu” ve “Etik Komisyonları” kurulmuştur. Çalışmada Kurul’un Resmî Gazete’de yayınlanan kararları ile idare mahkemeleri tarafından sınırlı da olsa verilen yargı kararları değerlendirilerek ahlâklı bir idarenin eylem ve işlemlerinde nasıl davranması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Etik, ahlâk, Kamu Görevlileri Etik Kurulu, psikolojik taciz(mobbing), Psikolojik Tâcizle Mücadele Kurulu.

ADMINISTRATION, ETHICS AND MORALITY IN TERMS OF ADMINISTRATION’S PRACTICES

ABSTRACT

Morality”; is social rules which regulate the manners of behaviours which people within society are obliged to obey. Ethics; is the complement of moral principles which is the basis for person’s behaviours. In other words, ethics is the guiding values, principles and standards that help people to determine “how the works should be done”. The principles of ethical behaviour related to the administration and the bureaucracy have been transformed to ethical codes; both by the regulations made by our country and also by principles set by international institutions. And in our country, for ensuring the applicability of principles of ethical behaviour regarding the “administration”, as stated by regulation, “Council of Ethics for Public Service” and “Ethics Commissions” have been established. In this study, the decisions of the Committee that are published in the Official Gazette and the judicial decisions given by administrative courts even in limited numbers, have been evaluated and how a moral administration should behave in its acts and actions has been emphasized.

Keywords: Ethics, morality, Council of Ethics for Public Service, psychological harassment (mobbing), Council to Combat Psychological Harassment.

I. GİRİŞ^[1]

Toplumların hayatını düzenleyen hukuk kuralları yanında onlar kadar önemli olan ve aynı hayatı düzenleyen bir de ahlâk kuralları vardır. Bu bakımdan ahlâk kuralları da tıpkı hukuk kuralları gibi düzenlenmesi ve müeyyidelenirilmesi gereken kurallardır.

Etik, kişinin davranışlarına temel olan ahlâk ilkelerinin bütünüdür.

Bu çalışmanın **konusu** öncelikle şudur: İdare; birden fazla kişiye uyguladığı aynı hukuka aykırı bir idarî işlem aleyhine mağdurlardan birinin dava açıp kazanması üzerine uygulamada bu idarî işlemi sadece o şahıs için düzeltmektedir. İdare; diğerleri hakkındaki işlemlerin de düzeltilmesi için dava açmalarını ve kazanmalarını beklemektedir. Bu durum, idare bakımından ahlâkî bir davranış değildir.

İdarenin bu davranış biçimi yalnızca hukuka aykırı olan idarî işlemleri için değil, aynı tür eylemleri ile birden fazla kişiye zarar verdiği durumlarda da söz konusu olmaktadır. İdare; eylemi ile zarar verdiği idare edilenlerden yalnızca dava açıp kazananların zararını tazmin etmektedir. Diğerlerinin de tazminat alabilmeleri için aynı şekilde dava açmaları, kazanmaları ve mahkeme ilâmı ile idareye başvurmaları gerekmektedir.

Hâlbuki idare her iki durumda da yani hem hukuka aykırı işlem yaptığı, hem de bir eylemi ile idare edilenlere zarar verdiği zaman, idarî yargı yerinde bir kişi dava kazandığında, diğerlerinin mahkemeye başvurmasını beklemeden -re'sen- aynı şartlardaki mağdurlarla ilgili olarak ya idarî işlemi ortadan kaldırmalı, değiştirmeli, düzeltmeli veya süresi geçmediyse geri almalı, zarar verdiyse de tazmin etmelidir. İşte bu tutumu ile idare, ahlâklı bir davranışta bulunmuş olacaktır.

Çalışmamızda yalnızca bu konuyla yetinilmeyecek, idarenin bir işlemi oluştururken veya eylemi yaparken geçen süreçte de iyi, dürüst davranmasının yanında mutlaka “*ahlâklı*” ve “*etik*” davranması gerektiği konusuna da değinilecektir.

Bu çalışmanın **amacı**; idarenin benzer olaylarda kendiliğinden harekete geçebilmesi için aslında bu konuda herhangi bir özel mevzuat bulunmasa bile, yeni bir düzenlemeye ihtiyaç olmadığını, gerek uluslararası anlaşmalarda, gerek iç hukukta zaten mevcut bulunan ilkelerin veya hükümlerin yeterli olacağını vurgulamaktır.

[1] Kısaltmalar: age: adı geçen eser; agm: adı geçen makale; Ana. Anayasa; bkz. bakınız; C: Cilt; D. Daire; Dan. Danıştay; E. Esas; KGEK. Kamu Görevlileri Etik Kurulu; KGER. Kamu Görevlileri Etik Rehberi; K. Karar; md. madde; RG. Resmî Gazete; s: sayfa; S: Sayı; vd: ve devamı; Y: Yıl; Yön. Yönetmelik.

O halde mağdur; bu çalışmada inceleyeceğimiz halen var olan bir çok idare hukuku kuralını veya ilkesini kendisine dayanak yaparak idareyi; dava sonucunu beklemeden kendiliğinden harekete geçmeye dâvet edebilecektir.

Önerimiz; idarenin aynı konudaki işlemi veya eylemi karşısında bir şahıs dava açıp kazanmışsa, aynı durumda olan diğerleri için de -onlara uygulanabilmesi bakımından- “*zamanaşımı*”nın durması ile ilgili düzenleme yapılması olacaktır. Bu da biz idare edilenlerin “*ahlâklı idare*” den doğal beklentileri olmalıdır.

II. KAVRAMLAR [2]

Son yıllarda “*ahlâk*” ve “*etik*” kavramları birbirlerinin yerine kullanıldığı için aynı anlama geldiği düşünülebilirse de birbirlerinden farklıdır.

“*Ahlâk*”; bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimlerini düzenleyen sosyal kurallardır. Kişisel ve sosyal ilişkilerin temelini oluşturan neyin iyi veya kötü, doğru veya yanlış olduğu ile ilgili ulaşılmaması gereken değerlerin tümüdür. O halde ahlâk; bireylerin, toplulukların, ulusların benimsedikleri ve uymak zorunda oldukları davranış kurallarıdır. Bu davranış kuralları bireylerle toplum arasındaki ilişkilere yön veren, standartlar, değerler, ilkelerdir.

“*Etik*”; bireylerin, toplulukların davranışlarıyla iyi, kötü veya doğru, yanlış gibi değerlendirmeler yapmasına imkân veren ilkeler veya standartların bütünüdür. “*Etik*”; iyi insan olmanın gerektirdiği özellikler ve bireyin davranışlarını belirleyen ve sınırlayan kuralların neler olması gerektiği şeklindeki konulara odaklanmaktadır. Etik; doğru-yanlış, ödev-yükümlülük ve sosyal sorumluluk kavramlarını sorgulayarak, iyi yaşamın sürdürülmesi anlamına gelmektedir.

Ahlâk; “*nasıl yaşamalı?*” sorusuna verilecek cevaplarla ve bu cevaplardan kaynaklanan sorularla ilgilidir. Etik; insanların; neyin doğru ve iyi olduğunu, amaçlarının ne olması gerektiğini açıklamaktadır. Ahlâk; olgusal ve tarihsel olarak yaşanır; etik ise bu olguya yönelik araştırmadır. Etik; kişinin davranışlarına temel olan ahlâk ilkelerinin tümüdür. Başka bir ifade ile etik; insanlara; “*işlerin nasıl yapılması gerektiği*” ni belirlemede yardımcı olan yol gösterici değerler, ilkeler

[2] “*Ahlâk*” ve “*Etik*” kavramları için bkz. Kamu Görevlileri Etik Rehberi (Hazırlayan: Mustafa Lütfi ŞEN), 3. Baskı, Ankara Nisan 2012, 141 sayfa, T.C. Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu; ÇELİKKOL, Özlem: “*Ahlâk, Etik ve İş Ahlâkı Tanımlamaları Üzerine Bir İnceleme*”, Denizli Barosu Dergisi, Ocak-Şubat 2012, Y:2, S.2, s. 42-43; UZUN, Yaşar: “*Kamu İdarelerinde Etik Yönetim*”, Sayıştay Dergisi, S.80, Ocak-Mart 2011, s.34-35(s.33-56). Fazla bilgi için bkz. ÖKTEM, Niyazi: “*Tıp, Hukuk ve Etik Üstüne*”, Yiğit OKUR’a Armağan, T.C. Galatasaray Üniversitesi Yayınları, s.305-309; TÜRKBAĞ, Ahmet Ulvi: “*Hukuk ve Ahlâkın Kesişim Noktası Olarak Hukuk Normu*”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2/2008, s.29-36.

ve standartlardır. Etik aynı zamanda bir süreçtir. Bu süreçte karar alırken ve uygulamaya geçirirken, belirli değerlere bağlı kalınarak hareket edilir.

Diğer taraftan etik; felsefenin ahlâkla ilgilenen dalına da denilmektedir. Etik; kökü en az 2500 yıl öncesine dayanan bir felsefedir. Felsefenin bu dalı; insanların kurduğu bireysel ve toplumsal ilişkilerin temelini oluşturan değerleri, normları, kuralları, doğru-yanlış veya iyi-kötü gibi açılardan araştırır. O halde etik; belirli bireysel ve toplumsal ahlâki tecrübelerin yaşamdaki değerleri ile ilgilidir.

III. ULUSLARARASI MEVZUAT BAKIMINDAN İDARE, ETİK VE AHLÂK İLİŞKİSİ

1. Avrupa Birliği Temel Haklar Şartında İdare, Etik ve Ahlâk İlişkisi ^[3]

Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı önce 13-14 Ekim 2000'de Fransa'nın Biarritz şehrinde toplanan Avrupa Birliği zirvesinde devlet ve hükümet başkanlarına sunulmuş ve kabul görmüştür. Sonra 7-8 Aralık 2000'de Nice Zirvesinde onaylanarak resmîyet kazanmıştır.

Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, bilindiği gibi, Avrupa Birliği vatandaşlarının temel haklarını ve Avrupa Birliği'nin, vatandaşlarına karşı sorumluluklarını düzenlemektedir.

Şart'ın “*iyi yönetim isteme hakkı*”nı düzenleyen 41., 42. ve 8. maddeleri aslında iyi ahlâklı bir “*idare*”nin nasıl davranması gerektiğini açıklamaktadır. 41. maddenin 3. fıkrasına göre: “*Herkes, Birliğin kuruluşları veya görevlilerinin, görevlerinin ifası sırasında yol açtıkları her türlü zararı, Üye Devletlerin yasalarındaki ortak genel ilkelere göre Birliğe tazmin ettirme hakkına sahiptir.*” Bu maddeye göre Avrupa Birliği; Birliğe üye devletlerin vatandaşlarının dava açmalarını beklemeden zararlarını ödeyerek, ahlâklı bir davranışta bulunmuş olacaktır.

8. maddenin 1. fıkrasına göre: “*Herkes, kendisine ilişkin kişisel bilgilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir.*” Bu, çok önemli bir konudur. Hemen hemen bütün devletlerin anayasalarında benzer hükümler vardır (1982 Anayasası

[3] Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı için bkz. AKYILMAZ, Bahtiyar: “*İyi Yönetim ve Avrupa İyi Yönetim Yasası - Good Administration and Code of Good Administrative Behaviour*”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.VII, Y.2003, S.1-2, s.145-146; ODYAKMAZ, Zehra: “*Kamu Yönetimi Reformundan İdari Beklentiler*”, Kamu Yönetimi Reformu (Panel), Ankara 21.06.2003, Ankara 2003, 96 sayfa, Türkiye Kamu – Sen Arge Yayınları, Yayın No: 7, s.13-25.

Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın Türkçe metni için bkz. <http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/hukuk/temelhak.pdf> (Erişim tarihi:07.02.2013).

Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın İngilizce metni için bkz. http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf (Erişim tarihi:07.02.2013).

md. 20/3)^[4]. Kişisel bilgilerin korunması devletin (idarenin) bir görevidir. Vatandaşının kişisel bilgilerini korumayan veya koruyamayan bir idare ahlâklı ve dürüst davranmıyor demektir.

8. maddenin 2. fıkrasına göre: “*Bu tür bilgiler, belirtilen amaçlar için ve ilgili kişinin muvafakatine veya yasada öngörülen başka meşru temele dayalı olarak âdil şekilde kullanılmalıdır. Herkes, kendisi hakkında toplanmış olan bilgilere erişme ve bunlarda düzeltme yaptırma hakkına sahiptir.*” Bu fıkrada da idare kişisel bilgileri âdil bir şekilde, belirtilen amaçlar için kullanarak ve ilgili kişinin muvafakatini alarak, ayrıca ilgilinin kendisi hakkındaki bilgilere ulaşmasını ve düzeltme yapmasını kolaylaştırarak dürüst ve ahlâklı davranmış olacaktır.

42. maddeye göre; “*Birliğin bütün vatandaşları veya bir Üye Devlette ikamet eden veya kanunî adresi bu devlette bulunan bütün gerçek veya tüzel kişiler, Avrupa Parlâmentosu, Konsey ve Komisyon belgelerine erişme hakkına sahiptir.*” 42. madde Avrupa Birliği’nin çalışmaları ile ilgili belgelere erişim hakkını düzenlemektedir. Bu haktan Birliğin vatandaşlarının yanında Birliğe üye olan devlette ikamet eden yabancılar da faydalanmaktadır. Bu; ahlâklı idare davranışının bir örneğidir.

Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı; Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin 77/31 sayılı tavsiye kararında düzenlenen idarî usûl ilkelerini^[5] Birliğin temel ilkeleri haline getirmiştir. Bu ilkeler ile Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı; “*idare*” için “*iyi yönetme yükümlülüğü*”nü, “*bireyler*” için ise “*iyi yönetim hakkı*”nı düzenlemiştir.

[4] IV. Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması
Özel Hayatın Gizliliği
Madde 20-...

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/2 md.) Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.

[5] Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin 77/37 sayılı tavsiye kararında düzenlenen idarî usul ilkeleri hakkında fazla bilgi için bkz. ODYAKMAZ, Zehra: “*Hazırlanmakta Olan İdarî Usûl Kanunu Açısından Demokratikleşme Sürecinde Şeffaflaşma ve Bireye Tanınan Haklar*”, Prof. Dr. Naci KINACIOĞLU’na Armağan, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. I, S. 2, Aralık 1997, s.1-21; ODYAKMAZ, Zehra: “*İdarî Usûlden Beklediklerimiz*”, T.C. Başbakanlık İdarî Usûl Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu Bildiriler, 17-18 Ocak 1998 Ankara, Ankara 1998, vi+307 sayfa, T.C. Başbakanlık Basımevi, s.2-5; ODYAKMAZ, Zehra: “*Demokratik Yönetim İçin İdarî Usul Yasası, Hukuk Mercéği, Konferans ve Paneller 2002, 3, Ankara Barosu Yayınları, 602 sayfa, s.203-208.*; ODYAKMAZ, Zehra: “*Şeffaf Yönetime Doğru*”, Strateji (Yımdır Bülteni), Y: 1, S. 2, s. 3; ODYAKMAZ, Zehra: “*Kamu Yönetimi Reformundan İdarî Beklentiler*”, agm., s.13-25.

2. Avrupa İyi İdarî Davranışlar Kanunu'nda İdare, Etik ve Ahlâk İlişkisi ^[6]

Avrupa Komisyonu 13 Eylül 2000 tarihinde, Komisyon'un personelinin, halkla olan ilişkilerini düzenleyen “*Avrupa Komisyonu İyi İdarî Davranışlar Kanunu*”nu kabûl etmiştir.

6 Eylül 2001 tarihinde Avrupa Parlamentosu tarafından kabûl edilen Kanun'un ön sunumunda iyi bir idare için gereken prensiplerin günlük hayatta uygulamaya geçirilmesi için idarî usûllerin sâdeleştirilmesinin ve kişisel sorumluluğun ön plâna çıkartılmasının önemi vurgulanmaktadır.

Avrupa İyi İdarî Davranışlar Kanunu'nun “*Tarafsızlık ve Bağımsızlık*” başlıklı 8. maddesinin 2. fıkrasına göre: “...2. Görevlinin davranışı hiçbir zaman kişisel, ailevi veya millî menfaatler veya siyâsî baskılarla yönlendirilemez. Görevli, kendisinin veya yakınlarından birinin malî menfaatlerinin bulunduğu bir karara katılamaz.” Bu hükümde idareyi temsil eden görevlinin nasıl davranması veya davranmaması gerektiği düzenlenmiştir. Burada sayılanların tümü “*ahlâk*” kapsamına girmektedir.

“*Kararın tebliği*” başlıklı 20. maddeye göre: “1... 2. Görevli, ilgili şahısların karardan haberdar edilmelerinden önce bunun başkaca kaynaklara iletilmesinden kaçınır.”

İlgili şahıs, kendisi hakkındaki karardan; önce kendisi haberdar edilecektir. Bu kararı başkalarına duyurmak ancak kendisine ait bir yetki ve haktır.

“*Verilerin saklanması*” başlıklı 21. maddeye göre: “1. Kişisel bilgilere ilişkin muamelede bulunan görevli, Avrupa Parlamentosu'nun ve Konsey'in 45/2001 sayılı ve 18 Aralık 2000 tarihli ve Birlik kurum ve organları tarafından özel şahısların kişisel bilgilerinin korunmasına ve verilerin serbest dolaşımına ilişkin tüzük hükümlerine uygun olarak, vatandaşın özel hayatına ve şahıs varlığına saygılı davranır. 2. Görevli, kişisel bilgileri, yasal olmayan durumlarda kullanmaktan veya bunları yetkili olmayan üçüncü kişilere iletmekten özellikle kaçınır.”

Burada da kişisel bilgilerin idare tarafından korunmasını, ahlâklı idarenin nasıl davranması gerektiğini görüyoruz.

[6] Avrupa İyi İdarî Davranışlar Kanunu için bkz. AKYILMAZ, Bahtiyar: agm., s.149. Sunum için bkz. KINNOCK, Neil: http://ec.europa.eu/transparency/civil_society/code/_docs/code_en.pdf (Erişim tarihi:07.02.2013).

Avrupa İyi İdarî Davranışlar Kanunu Türkçe metni için bkz. www.ombudsman.europa.eu/showResource?resourceId=1226503345059_code2005_tr.pdf&type=pdf&download=true&lang=tr (Erişim tarihi:07.02.2013).

Avrupa İyi İdarî Davranışlar Kanunu İngilizce metni için bkz. http://ec.europa.eu/transparency/civil_society/code/_docs/code_en.pdf (Erişim tarihi:07.02.2013).

3. OECD Konseyi'nin 23 Nisan 1998 Tarihli Tavsiye Kararı ile Referans Gösterdiği “Kamu Hizmetinde Etik Yönetim İlkeleri”^[7]

OECD 1996 yılında Kamu Hizmetinde Etik Raporu hazırlayarak, etik alt yapının sekiz kilit unsurunu tespit etmiştir. OECD 23 Nisan 1998 tarihinde Kamu Hizmetinde Etik Davranışı Geliştirme alanında aldığı “*tavsiye*” kararı ile de referans olarak üzerinde mutabakata varılan “*Kamu Hizmetinde Etik Yönetim İlkeleri*” ni göstermiştir.^[8]

Bu hususlar idare hukuku, daha doğrusu idare ve ahlâk ilişkisi açısından incelendiğinde görülecektir ki; bir kısmı Devlet Memurları Kanununda memurların hakları, yükümlülükleri veya memurlara uygulanan yasaklar başlığı altında düzenlenmişlerdir. Sahip oldukları hakları ve yükümlülüklerini bilmeleri, siyasi sorumluluklarının, istihdam şartlarının bilincinde olarak tarafsız davranmaları gerekliliği örnek olarak verilebilir.

IV. TÜRKİYE'DEKİ MEVZUAT BAKIMINDAN İDARE, ETİK VE AHLÂK İLİŞKİSİ

1. 2004 Yılından Önce İdare, Etik ve Ahlâk İlişkisi ile İlgili Mevzuat ^[9]

Türkiye’de 2004 yılından önce; kamu görevlilerinin uymaları gereken etik ilke ve değerlere ilişkin özel bir düzenleme bulunmamaktaydı.

Etik ilke ve standartlar Anayasa’da, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nda ve bu Kanuna dayanılarak çıkarılan yönetmeliklerde, 2531 sayılı Kamu Görevlerinden Ayrılanların Yapamayacakları İşler Hakkında Kanun’da, 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu’nda, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda ve diğer mevzuatta dağınık olarak yer almaktaydı.^{[10] [11]}

Anayasa’nın “*Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması*” başlıklı 40. maddesinin 2. fıkrasına göre: “*Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.*” Başvuru yollarının gösterilmesi yükümlülüğü sadece “*idare*” ye değil, “*devlet*” e aittir, yani sadece yürütme organı değil, yasama ve yargı da dâhil bütün devlet organları, tesis

[7] OECD’nin bu konudaki çalışmaları konusunda fazla bilgi için bkz. UZUN, Yaşar: agm., s.33-56.

[8] UZUN, Yaşar: agm., s.39-40.

[9] KGER, age., s.23.

[10] Etik ilkelerle ilgili diğer mevzuat için bkz. UZUN, Yaşar: agm., s.41-42.

[11] Türkiye’nin taraf olduğu etik ilkelerle veya etik yönetimle ilgili uluslararası antlaşmalar için bkz. UZUN, Yaşar: agm., s.42.

ettikleri işlemlerde, muhatabına, bu işleme karşı özel-genel, idarî-yargısal başvuru yollarını, sürelerini ve usûllerini göstermek zorundadır^[12]. “Devlet” kavramının, “idare” nin yanı sıra, ayrı bir erk olarak “yargı” organını da kapsadığı ve Anayasa hükümlerinin, idare makamlarıyla birlikte yargı yerlerini de bağlayan kurallar olduğu dikkate alındığında, Anayasa’nın 40. maddesinde belirtilen yükümlülüklerin yargı organları bakımından da geçerli olduğu konusunda tereddüt bulunmamaktadır. İdarelerin ve yargı organlarının Anayasadan kaynaklanan görev ve yetkilerini kullanırken, belirtilen yükümlülüğün yerine getirilmediği veya ilgililerin yanlış yönlendirildiği durumlar da olabilmektedir. Belirtilen durumlarda, idarelerin ve yargı organlarının yanlış yönlendirmesi sonucunda ilgililerin hak kaybına uğramasını önlemek amacıyla, dava açma sürelerinin Anayasa’nın 40. madde hükmü dikkate alınarak hesaplanması gerekmektedir. O halde Anayasa’nın 40. maddesine eklenen 2. fıkraya göre ahlâklı idare yaptığı idarî işlemde ilgilinin başvurması gereken idare veya yargı merciini, süresini ve usulünü kesinlikle belirtmek zorundadır. İdare; anayasal bir zorunluluk olan bu usulü uygulamadığı takdirde anayasaya ve ahlâkî kurallara aykırı davranmış olacağı gibi, yanlış yönlendirip zarara uğrattığı durumlarda da ilgilinin uğradığı zararı tazmin etmesi gerekmektedir. Danıştay; yanlış yönlendirme yapan yargı yeri nedeniyle süreyi kaçırarak hakkını kaybeden davacının dava açma süresinin başlangıç tarihi olarak yanlış mercie yaptığı başvurunun doğru yargı yerine başvuru yaptığı tarih olarak kabul edilmesi gerektiğine karar vermiştir^[13]. Danıştay bu kararında “mahkeme” nin devlet kavramı, daha doğrusu devlet tüzelkişiliği içinde olduğunu kabul etmiş, mahkemenin yargısal faaliyeti için dahî bu hükmü uygulamıştır. Danıştay’ın; yargı yerinin vermiş olduğu süreye ilişkin yanlış kararının sonucu zarar gören ilgili lehine verdiği bu karar; konumuz açısından çok önemlidir. Çünkü Danıştay bir mahkeme kararı için bile Anayasa’nın bu hükmünü uygulayabiliyorsa “idare” nin; işlemlerinde başvuru yer ve süresini göstermemesi veya yanlış gösterip ilgilinin zarara uğraması hallerinde her halükârda ilgili lehine karar verecektir. Böylece idarenin bir hata yaptıktan sonra verdiği zararı tazmin etmesini sağlayarak idareyi ahlâklı davranmaya teşvik etmiş olacaktır.

[12] AKYILMAZ, Bahtiyar: agm., s.147; ODYAKMAZ, Zehra-Ümit KAYMAK-İsmail ERCAN: İdarî Yargı Konu Soru Mevzuat, Güncellenmiş 8. Baskı, İstanbul Eylül 2012, s.212,(XII+491 sayfa), Themis XII Levha, Yayın No: 224.

[13] Dan.10.D.’nin 01.07.2009 tarihli ve E.2009/5891 K.2009/7313 sayılı kararı: www.kazanci.com (Erişim tarihi: 07.02.2013).

2. 2004 Yılından Sonra İdare, Etik ve Ahlâk İlişkisi ile İlgili Mevzuat

2004 yılı ülkemizde etiğe dayalı bir yönetim sisteminin oluşturulmasında dönüm noktası olmuştur. 2004 yılında 5176 sayılı “*Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun*” çıkarılmış ve Kamu Görevlileri Etik Kurulu kurulmuştur.

A. 5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ^[14]

Bu Kanun’un amaçlarından konumuzla ilgili olanı; kamu görevlilerinin uymaları gereken saydamlık, tarafsızlık, dürüstlük, hesap verebilirlik, kamu yararını gözetmek gibi etik davranış ilkelerini belirlemektir. Bu hükümde bizi özellikle “*dürüstlük*” kavramı ilgilendirmektedir. Bu Kanun’un kapsamına hemen hemen bütün idareler girmektedir. Yalnızca Cumhurbaşkanı, TBMM üyeleri, Bakanlar Kurulu üyeleri, Türk Silâhlı Kuvvetleri, yargı mensupları, üniversiteler bu Kanun’un kapsamı dışındadır (md. 1).

a. Genel Olarak Kamu Yönetiminde Etiğin Önemi ^[15]

Mevcut denetim yöntemleri, yönetim süreci içinde ortaya çıkan kötü yönetim uygulamalarını ve yolsuzlukları önlemede yetersiz kalmaktadır. Mevcut yöntemlerle yolsuzluklar ancak ortaya çıktıktan sonra tespit edilebildiğinden, israf olan kamu kaynaklarını geri kazanmak çoğu zaman mümkün olamamaktadır. Bu durumda yolsuzluğu; ortaya çıkmadan önlemeye yönelik bir araç olan ‘etik denetimi’ büyük önem kazanmaktadır. Yönetim etiğine ilişkin birtakım ilke ve değerler vardır. Bu değerler; kamu görevlilerine yol göstermeleri açısından önemlidirler^[16].

[14] 25 Mayıs 2004 tarihli ve 5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun için bkz. 8 Haziran 2004 tarihli ve 25486 sayılı RG.

[15] KGER, age., s.12-13.

[16] İyi davranışta bulunma ve kötü davranışlardan kaçınma konusunda kamu görevlilerine yol gösterirler.

Devlete ve kamu görevlilerine olan güveni artırırlar, yönetimin meşruiyetini geliştirirler ve devlet-halk bütünleşmesini sağlarlar. Kamu kurumlarındaki yönetsel davranış standartlarını yükseltirler. Değerlerin çatıştığı durumlarda karar vericilere ve uygulamacılara yol gösterirler. Sosyal dokuyu, ekonomik gelişmeyi, demokrasiyi ve hukuk devletini güçlendirirler. Kamu hizmetlerinin maliyetini düşürür ve kalitesini yükseltirler. KGER, age., s.10.

b. Kamu Görevlileri ve Etik ^[17]

Demokratik yönetim, halkla kamu görevlilerinin arasındaki görev bilincine dayalıdır. Toplum kamu görevlilerinden, idarî standartlara duyarlı olmalarını beklemektedir. Bu nedenle kamu görevlilerinin halkın güven duygusunu zedeleyecek yolsuzluk şüphelerinden de kendilerini korumaları gerekmektedir.

Kamu görevlilerinin ikilemde kalmaları da sık karşılaşılan bir durumdur. Etik ikilem; iki veya daha fazla değer çatışma halidir^[18]. İşte kamu görevlilerinin uymaları gereken saydamlık, tarafsızlık, dürüstlük, hesap verebilirlik, kamu yararını gözetme gibi etik davranış ilkelerini belirlemek, uygulamayı gözetmek için Kamu Görevlileri Etik Kurulu kurulmuştur.

c. Kamu Görevlileri Etik Kurulu ^[19]

Kurul'un görevlerinin hemen hemen hepsi idare ve ahlâk ilişkisini doğrudan veya dolaylı olarak ilgilendirmektedir(md.3):

Kurul; kamu görevlilerinin görevlerini yürütürken uygulamaları gereken etik davranış ilkelerini hazırlayacağı yönetmeliklerle belirleyecektir.

Kurul; etik davranış ilkelerinin ihlâl edildiği iddiasıyla re'sen veya kendisine yapılan başvuru üzerine gerekli inceleme ve araştırmayı yapacak, sonucu ilgili makamlara bildirecektir.

Kurul; kamuda etik kültürünü yerleştirmek üzere çalışmalar yapacak, yaptıracak ve yapılacak diğer çalışmalara destek olacaktır.

Kurul'a başvuru hakkına; medenî hakları kullanma ehliyetine sahip Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile Türkiye'de ikamet eden yabancı gerçek kişiler sahiptir (md.4) ^[20]. Kurul'a en az genel müdür veya eşiti seviyedeki kamu görevlileri hakkında başvurulabilir (md.4). Diğerleri için ise çalıştığı kuruma başvurulur,

[17] ODYAKMAZ, Zehra-Ümit KAYMAK-İsmail ERCAN: Anayasa Hukuku, İdare Hukuku, Genişletilmiş Güncellenmiş 15. Baskı, İstanbul Ağustos 2012, (XXXX+655 sayfa), Themis On İki Levha Yayıncılık A.Ş., Yayın No.183, s.457.

Kamu görevlileri için söz konusu olan bazı bürokratik değerler, performans standartları, davranış standartları ve diğer muhtelif değerler için bkz. DERELİ, Esen: "Kamu Görevliliği ve Ahlâk", Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, S.43-44, Y.2000, s.337-338; KGER, age., s.89-91.

Kamu görevlilerinin ahlâkî davranışları ile ilgili olarak tespit edilmiş temel ilkeler için bkz. DERELİ, Esen: agm., s.338-339.

[18] İkilem örnekleri için bkz. KGER, age., s.14-17.

[19] KGEK 25 Mayıs 2004 tarihli ve 5176 sayılı "Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile kurulmuştur. (Bkz. 8 Haziran 2004 tarihli ve 25486 sayılı RG.). ODYAKMAZ, Zehra-Ümit KAYMAK-İsmail ERCAN: Anayasa Hukuku, İdare Hukuku, age., s.457-459.

[20] "Devlet Memurlarının Şikâyet ve Müracaatları Hakkında Yönetmelik" için bkz. 12.01.1983 tarihli ve 17926 sayılı RG. (Bakanlar Kurulu Kararının Tarihi:28.11.1982, No:8/5743, Dayandığı Kanunun Tarihi: 14.07.1965, No:657, Yayınlandığı Düstur:5, Cilt:22, s.3078).

kurumu da disiplin kuruluna gerekli soruşturma için havale eder. Kurul; inceleme ve araştırma sonucu verdiği kararlarını ilgililere ve Başbakanlık makamına yazılı olarak bildirir (md.5). Kurul kararlarına karşı idarî yargı yolu açıktır.

B. Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usûl ve Esasları Hakkında Yönetmelik ^[21]

a. Etik Davranış İlkeleri ^[22]

Yönetmelik etik davranış ilkelerini şu şekilde belirtmektedir(Yön. md. 5-22): “*Görevin yerine getirilmesinde kamu hizmeti bilinci, halka hizmet bilinci, hizmet standartlarına uyma, amaç ve misyona bağlılık, dürüstlük ve tarafsızlık, saygınlık, güven sağlayacak şekilde davranmak, meslektaşlarına ve hizmetten yararlananlara nazik ve saygılı davranmak, etik davranış ilkeleriyle bağdaşmayan eylem ve işlemleri yetkili makamlara bildirmek, çıkar çatışmasından kaçınmak, görev ve yetkilerini menfaat sağlamak amacıyla kullanmamak, hediye alma ve menfaat sağlama yasağına uymak, kamu malları ve kaynaklarının kullanımında kurallara uymak, savurganlıktan kaçınmak, bağlayıcı açıklamalar ve gerçek dışı beyan, bilgi vermek, saydamlık ve katılımcılık, yöneticilerin hesap verme sorumluluğu, eski kamu görevlileriyle ilişkiler, mal bildiriminde bulunmak.*”

Bu ilkelerin çoğunun; doğrudan doğruya veya dolaylı olarak ‘idare ve ahlâk’ ilişkisini düzenlediği görülmektedir. Meselâ “*savurganlıktan kaçınma*” ilkesi (Yön. md. 17) bu çalışmanın esas konusu ile doğrudan ilgilidir. İdarenin hukuka aykırı davrandığı idarî yargı yerinin kararına göre sabit olduğunda diğer benzer işlemlerini idare; dava açılmasını beklemeden kendiliğinden düzelterek ahlâklı davranmış olacaktır, demektedir. “*Savurganlıktan kaçınma*” ilkesi bu gibi konulara da çözüm getirmektedir. Çünkü idare tesis ettiği örneğin on tane aynı hukuka aykırı idarî işlem nedeniyle sadece bir davacının dava açıp kazanması sonucunda idarî işleminin iptalinden başka vekâlet ücretini ve mahkeme masraflarını ödemeye de mahkûm olmaktadır. İdare diğer dokuz tane hukuka aykırı idarî işlemini kendiliğinden kaldırır, değiştirir veya düzeltirse -diğerlerinin dava açmasını beklemeden bu ahlâklı davranışı gösterdiği için- aynı zamanda vekâlet ücreti dâhil tüm mahkeme masraflarından kurtularak savurganlığı da önlemiş olacaktır.

[21] “*Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usûl ve Esasları Hakkında Yönetmelik*” için bkz. 13 Nisan 2005 tarihli ve 25785 sayılı RG.

[22] “*Etik Davranış İlkeleri*” konusunda açıklamalar için bkz. KGER, age., s. 25-80 ve Yönetmelik, İkinci Bölüm, 5-22. maddeler. “*Etik Davranış İlkelerine Aykırılık İddiasıyla Başvuru Hakkı*” için bkz. KGER, age., s. 83-87; ODYAKMAZ, Zehra-Ümit KAYMAK-İsmail ERCAN: Anayasa Hukuku, İdare Hukuku, age., s. 458-459.

Yönetmeliğin “*Hediye alma ve menfaat sağlama yasağı*” başlıklı 15. maddesinde “*Kamu görevlisinin tarafsızlığını, performansını, kararını veya görevini yapmasını engelleyen veya etkileme ihtimali bulunan, ekonomik değeri olan ya da olmayan, doğrudan ya da dolaylı olarak kabul edilen her türlü eşya ve menfaat hediye kapsamındadır...*” demektedir.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu’nda; bir kamu görevlisinin o ilçedeki görev süresinin sona ermesi nedeniyle kendisine verilen hediye ile menfaat sağlamanın söz konusu olup olamayacağı tartışılmış, azlık oyunda kamu görevlisinin başka yere ataması yapılmış ve görev yaptığı ilçe ile çıkar çatışması yaratacak ilişkisi kalmadığı, dolayısıyla bu ilkeyi ihlâl etmiş sayılmayacağı belirtilmiştir^[23].

Bir otelde yapılan bayi temsilcileri toplantısında toplantı masraflarının, görev yapılan kurumla iş, hizmet ve çıkar ilişkisi içinde bulunanlarca karşılandığı iddiasıyla Kurula yapılan ihbar sonucunda Kamu Görevlileri Etik Kurulu; bu durumun Yönetmeliğin 15. maddesine göre “*hediye alma yasağı*” kapsamında bulunduğu, ayrıca Yönetmeliğin 20. maddesindeki “*yöneticinin hesap verme sorumluluğu*” na da girdiği yönünde karar vermiştir^[24].

Belediye başkanı ile ilgili olarak; düğünlerde belediye bütçesinden altın hediye ettiği gerekçesiyle şikâyetle bulunulmuştur.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu; bu fiilin temsil ve ağırlama giderleri kapsamında değerlendirilemeyeceğinden hareketle Yönetmeliğin 15. maddesindeki “*Hediye alma ve menfaat sağlama yasağı*” nı, 16. maddesindeki “*Kamu malları ve kaynaklarının kullanımı*” na ilişkin hükümleri ihlâl ettiğine karar vermiştir^[25].

Bir kamu görevlisi hakkında; 5 ve 13 yaşlarındaki çocuklarını işe giriş yaptıran sigortalı gösterdiği gerekçesiyle şikâyetle bulunulması üzerine, Kamu Görevlileri Etik Kurulu; babasının bu olaydan haberi olmamasına, annenin yanlış anlama sonucu da olsa bir tasarrufu olmasına rağmen bu davranışın; Yönetmeliğin “*Amaç ve Misyonu Bağlılık*” başlıklı 8. maddesinde, “*Saygınlık ve Güven*” başlıklı 10. maddesinde, “*Çıkar çatışmasından kaçınma*” başlıklı 13. maddesinde, “*Yöneticilerin hesap verme sorumluluğu*” başlıklı 20. maddesinde düzenlenen etik davranış ilkelerine aykırı davrandığına karar vermiştir^[26].

Mahallî idareler seçimlerinde belediyedeki görevinden istifa ederek aday adayı olan başvuran; aday olamayınca tekrar görevine dönmek istediğinde, aynı şekilde kendisiyle birlikte aday adayı olmak üzere istifa eden, aday olamayınca

[23] KGEK’nun 08.09.2009 başvuru tarihi ve 2009/69 dosya no.lu, 05.11.2009 tarihi ve K.2009/40 sayılı kararı için bkz. 18 Aralık 2009 tarihli ve 27436 sayılı RG.

[24] KGEK’nun 06.11.2008 başvuru tarihi ve 2008/105 dosya no.lu, 23.01.2009 tarihi ve K.2009/1 sayılı kararı için bkz. 07 Mart 2009 tarihli ve 27162 sayılı RG.

[25] KGEK’nun 15.05.2008 başvuru tarihi ve 2008/59 dosya no.lu, 11.06.2009 tarihi ve K.2009/23 sayılı kararı için bkz. 26 Haziran 2009 tarihli ve 27270 sayılı RG.

[26] KGEK’nun 24.08.2009 başvuru tarihi ve 2009/62 dosya no.lu, 09.10.2009 tarihi ve K.2009/38 sayılı kararı için bkz. 02 Kasım 2009 tarihli ve 27394 sayılı RG.

tekrar görevine dönmek isteyen üç arkadaşının dilekçelerinin kabul edilerek görevlerine başlatılmalarına rağmen, kendisine Yüksek Seçim Kurulunun seçim sonuçlarını ilânının ardından bir ay içinde başvurması halinde durumuna uygun bir göreve atamasının yapılabileceği şeklinde cevap verildiğini, bu şekilde ayrımcılık ve çifte standart uygulandığını belirtmiştir.

Ayrıca bu işleme karşı açmış olduğu iptal davası sonucunda idare mahkemesinin vermiş olduğu yürütmeyi durdurma kararı üzerine önceki görevine tekrar başlatıldığını, ancak âmirinin sözlü talimatına rağmen önceden kullandığı çalışma odasını boşaltmadığı ve yazılı talimat istediğinden bahisle hakkında soruşturma başlatıldığını, haksız ve hukuka aykırı olarak uyarma cezası verildiğini belirtmiş, odasının da statüsüne uygun olmayan bodrum katta bir yere taşındığını, aynı statüdeki diğerlerinden farklı olarak hizmet aracı ve şoför tahsisinin kaldırıldığını iddia etmiştir.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu idarî makamın bu davranışının; Yönetmeliğin 9. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen “*Kamu görevlileri; tüm eylem ve işlemlerinde yasallık, adalet, eşitlik... ilkeleri doğrultusunda hareket ederler...*”, ikinci fıkrasında “*Kamu görevlileri, takdir yetkilerini, kamu yararı ve hizmet gerekleri doğrultusunda, her türlü keyfîlikten uzak, tarafsızlık ve eşitlik ilkelerine uygun olarak kullanırlar....*”, üçüncü fıkrasında da “*Kamu görevlileri, gerçek ve tüzel kişilere öncelikli, ayrıcalıklı, taraflı ve eşitlik ilkesine aykırı muamele ve uygulama yapamazlar; herhangi bir siyasî parti, kişi veya zümrenin yararını veya zararını hedef alan bir davranışta bulunamazlar...*” şeklindeki hükümlerine aykırılık teşkil ettiğine karar vermiştir^[27].

Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun “*Kamu Konutlarında Tahsis İşlemleri*” konulu ilke kararı şöyledir: “... Kurum yöneticilerinin lojman tahsis komisyonu başkan ve üyeleri ile ilgili diğer kamu görevlilerinin kamu konutlarının kullanımı ve boşaltılmasına ilişkin her türlü işlemde şeffaflığı sağlamaları eşitlik ve tarafsızlıkla mevzuatta belirlenen düzenlemelere titizlikle uymaları ve etik ilkelere bağlı bir uygulama için gereken önlemleri almaları büyük önem taşımaktadır...”^[28] Bu ilke kararından anlaşılacağı üzere; bir kamu lojmanının tahsisi, kullanılması ve zamanı geldiğinde boşaltılması şeklinde üç aşamalı bu işlemde de yönetmelikteki şeffaflık, eşitlik, tarafsızlık gibi ilkelerin hemen hepsini bulabiliyoruz (Yön. md. 5, 9, 16, 19).

“... 24 Kasım Öğretmenler Günü dolayısıyla özellikle ilköğretim kurumlarında öğretmenlere yönelik olarak bazı hediye uygulamalarının ... öğrencilerde etik değerler konusunda şüpheler uyandırdığı, öğrenci-aile ve öğrenci-okul ilişkilerinde

[27] KGEK'nun 29.06.2009 başvuru tarihli ve 2009/E-64 dosya no.lu, 25.09.2009 tarihli ve K.2009/37 sayılı kararı için bkz. 16 Ocak 2010 tarihli ve 27464 sayılı RG.

[28] Genelge/ilke kararı: 2008/1.

etik açıdan olumsuzluklar meydana getirdiği ... maddî değeri olmayan sembolik (çiçek ve benzeri) nitelikteki hediyeler dışındaki hediyelerin alınmaması ...^[29]

“İlgili mevzuattaki ... yasaklamalara rağmen kamu görevlilerine bazı özel kişi ve firmalar ile denetimi altında bulunan kuruluşlarca özellikle yılbaşı, bayram ve diğer özel günler bahane edilerek çeşitli hediyeler verildiği görülmektedir. ... hediyeler, kamuoyu nezdinde etik tartışmalara yol açmakta. . . kamuda etik kültürünün yerleştirilmesi için ... işbirliklerine ihtiyaç duyulmaktadır...”

“Bu ilke gereği; hediye ile ilgili kurallara titizlikle uyulması, gönderilen hediyeleri iade etmeleri ve yöneticiler tarafından personele gerekli uyarıların yapılması önem taşımaktadır...”^[30]

Bilindiği gibi hediye kabûl edilmesi halinde ilgililer hakkında etik açıdan inceleme; genel müdür ve üstü düzeydeki kamu görevlileri için Kamu Görevlileri Etik Kurulu tarafından, diğer görevliler için yetkili disiplin kurullarınca yapılacaktır.

Burada görüleceği üzere yöneticilerin hediye kabûl etmemek yükümlülüğü yanında hediye konusunda maiyetindeki personeli uyarma görevi de bulunmaktadır. Böylece üst düzey yönetici etik değerler bakımından yalnız uyarıda bulunmak değil, eğitmekle de görevlidir.^[31]

b. Etik Komisyonu

Yönetmeliğin 29. maddesine göre; kurum ve kuruluşlarda, etik kültürünü yerleştirmek ve geliştirmek, personelin etik davranış ilkeleri konusunda karıştırdıkları sorunlarla ilgili olarak tavsiyelerde ve yönlendirmede bulunmak ve etik uygulamaları değerlendirmek üzere kurum veya kuruluşun üst yöneticisi tarafından kurum içinden en az üç kişilik bir etik komisyonu oluşturulacaktır.

C. Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usûl ve Esaslara İlişkin Yönetmelik^[32]

İdare vatandaşa; ihtiyacı olan kamu hizmetlerini genellikle idarî eylem ve işlem şeklinde sunmaktadır. İşte idarenin; kamu hizmetlerini hızlı, kaliteli, basitleştirilmiş ve düşük maliyetli bir şekilde yerine getirebilmesini sağlayabilmek için bazı usûl ve esaslar tespit edilmiştir.

[29] İlke kararı 2008/2.

[30] Genelge 2011/1.

[31] İlke kararı 2007/1.

[32] “Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usûl ve Esaslara İlişkin Yönetmelik” için bkz. 31.07.2009 tarihli ve 27305 sayılı RG. (Bakanlar Kurulu kararının tarihi: 29.06.2009, No:2009/15169, Dayandığı Kanunun Tarihi: 10.10.1984 tarihli ve 3056 sayılı Kanun, Yayınlandığı Düsturun Tertibi: 5, C: 48).

İdarenin etkin, verimli, hesap verebilir, vatandaş beyanına güvenen, şeffaf bir kamu yönetimi oluşturarak gerekli kamu hizmetlerini yerine getirirken uyması gereken bu usûl ve esasları; ilk kademedede ve vatandaşa en yakın yerde sunmak, yani mümkünse başvuru mercii ile onay mercii arasında birden fazla kademe oluşturmamak, bazı bilgi ve belgeleri elektronik ortama taşıyıp veri tabanlarını diğer idarelerle paylaşmak, sunduğu hizmetlere ilişkin bilgileri ve mevzuatı basılı veya elektronik ortamda duyurarak vatandaşın bilgilendirilmesini sağlamak, hizmet standartları oluşturmak, özürllülerle ilgili tedbirler, başvuru sahiplerine malî yükümlülüklerinin bildirilmesi şeklinde sayabiliriz.

Bu ilkelerin çoğunun kısmen doğrudan, daha ziyade dolaylı olarak idarenin etik davranış ilkelerini düzenlediğini ifade edebiliriz.

Ama yönetmeliğin 10. maddesindeki "... *Başvuru sahiplerine malî yükümlülüklerinin bildirilmesi*" hususunun idare ile ilgili gerçek bir "*etik davranış*" düzenlemesi olduğunu düşünmekteyiz. Başvuru sahibine başvurusu sırasında; yüklenmek zorunda kalacağı malî külfeti idare tarafından önceden açıkça belirtilecektir.

D. Denetim Görevlilerinin Uyacakları Meslekî Etik Davranış İlkeleri Hakkında Yönetmelik ^[33]

Bu yönetmeliğe göre denetim görevlisi; denetim birimlerinde denetim, teftiş, soruşturma, kontrol, ön inceleme, inceleme ve araştırma görevini yapmak üzere istihdam edilen veya görevlendirilenleri ifade etmektedir.

Denetim görevlileri herhangi bir baskı altında kalmadan ve tarafsızlıklarını muhafaza ederek, önyargısız, kanun önünde eşitlik ilkesine riayet ederek, çalışmalarını gizlilik ve dürüstlük içinde çıkar çatışmasından kaçınarak, nezaket, saygı, meslekî özenle yürütürler.

[33] "*Denetim Görevlilerinin Uyacakları Meslekî Etik Davranış İlkeleri Hakkında Yönetmelik*" için bkz. 14 Eylül 2010 tarihli ve 27699 sayılı RG.

E. T.C. Başbakanlık Tarafından Düzenlenen İşyerlerinde Psikolojik Tâcizin (Mobbing) Önlenmesi ile İlgili Genelge [34] [35]

Psikolojik yıldırma (işyerinde tâciz/mobbing)^[36] kavramının herkes tarafından kabûl gören genel ve ortak bir tanımı henüz yapılamamıştır. Bu kavram çok geniş bir içeriğe sahiptir; psikolojik şiddet, baskı, rahatsız etme, sıkıntı verme anlamına gelmektedir. Bu kavramın fiziksel, ekonomik, sosyal ve siyasal boyutları da vardır.

[34] İşyerinde psikolojik yıldırma bu çalışmamızın doğrudan konusu olmamakla birlikte; bu bölümde “*mevzuat*”ımızda bulunması açısından, V. Bölümde de sâdece “*idarenin uygulamaları*” bakımından değinilmekle yetinilecektir.

[35] TC. Başbakanlığı tarafından yayınlanan “*İşyerlerinde Psikolojik Tâcizin (Mobbing) Önlenmesi*” konulu 19 Mart 2011 tarihli ve 2011/2 Sayılı Genelge (19 Mart 2011 tarihli ve 27879 sayılı RG):

“Kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör işyerlerinde gerçekleşen psikolojik tâciz, çalışanların itibarını ve onurunu zedelemekte, verimliliğini azaltmakta ve sağlığını kaybetmesine neden olarak çalışma hayatını olumsuz etkilemektedir.

Kasıtlı ve sistematik olarak belirli bir süre çalışanın aşağılanması, küçümsenmesi, dışlanması, kişiliğinin ve saygınlığının zedelenmesi, kötü muameleye tabi tutulması, yıldırılması ve benzeri şekillerde ortaya çıkan psikolojik tâcizin önlenmesi gerek iş sağlığı ve güvenliği gerekse çalışma barışının geliştirilmesi açısından çok önemlidir.

Bu doğrultuda çalışanların psikolojik tâcizden korunması amacıyla aşağıdaki tedbirlerin alınması uygun görülmüştür.

1. İşyerinde psikolojik tâcizle mücadele öncelikle işverenin sorumluluğunda olup işverenler çalışanların tâcize maruz kalmamaları için gerekli bütün önlemleri alacaktır.

2. Bütün çalışanlar psikolojik tâciz olarak değerlendirilebilecek her türlü eylem ve davranışlardan uzak duracaklardır.

3. Toplu iş sözleşmelerine işyerinde psikolojik tâciz vakalarının yaşanmaması için önleyici nitelikte hükümler konulmasına özen gösterilecektir.

4. Psikolojik tâcizle mücadeleyi güçlendirmek üzere Çalışma ve Sosyal Güvenlik İletişim Merkezi, ALO 170 üzerinden psikologlar vasıtasıyla çalışanlara yardım ve destek sağlanacaktır.

5. Çalışanların uğradığı psikolojik tâciz olaylarını izlemek, değerlendirmek ve önleyici politikalar üretmek üzere Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde Devlet Personel Başkanlığı, sivil toplum kuruluşları ve ilgili tarafların katılımı ile ‘Psikolojik Tâcizle Mücadele Kurulu’ kurulacaktır.

6. Denetim elemanları, psikolojik tâciz şikâyetlerini titizlikle inceleyip en kısa sürede sonuçlandıracaktır.

7. Psikolojik tâciz iddialarıyla ilgili yürütülen iş ve işlemlerde kişilerin özel yaşamlarının korunmasına azamî özen gösterilecektir.

8. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Devlet Personel Başkanlığı ve sosyal taraflar, işyerlerinde psikolojik tâcize yönelik farkındalık yaratmak amacıyla eğitim ve bilgilendirme toplantıları ile seminerler düzenleyeceklerdir.

[36] Bu konuda fazla bilgi için bkz. KOÇAK, Yüksel-Mukaddes ÇİÇEK-Atıl Cem ÇİÇEK: “*Kamu Çalışanları Üzerinde Psikolojik Şiddet (Mobbing) ve Çevresel Etmelerle İlişkisi: Kağızman Örneği*”, Geçmişten Geleceğe Her Yönüyle Kağızman Sempozyumu 24-26 Mayıs 2012, s.465-471, Savaş Kitap ve Yayınevi; ALTAY, Oya Bostancı: “*Mobbing (Psikolojik Yıldırma)*”, Kocaeli Barosu Dergisi, 2009/2, s.162-169; MEYVACI, Yaşar: “*Mobbing, Duygusal Saldırıdır*”, Balıkesir Barosu Dergisi, Nisan 2012, S.70, s.29.

Türk hukukunda psikolojik yıldırma ile ilgili açık bir düzenleme yoktur. Bununla birlikte Ceza Kanunu'nda, 4857 sayılı İş Kanunu'nda, Borçlar Kanunu'nda ve Medenî Kanun'da yer alan bazı düzenlemeler psikolojik yıldırma'yı da düzenliyor sayılabilir. Anayasa'nın "Genel Esaslar" ve "Temel Haklar ve Ödevler" kısımlarını düzenleyen maddeleri ile meselâ "Kanun Önünde Eşitlik" ilkesini düzenleyen 10. maddesi bu açıdan değerlendirilebilir.

Bu düzenlemelerde kanun koyucu aslında psikolojik yıldırma diye açıkça ismini belirtmemiş olsa bile birçok hüküm bu şekilde kabûl edilebilir. Son yıllarda Türk yargı kararlarında bu konuya, yani mobbing'e "işyerinde tâciz" denilmek suretiyle değinilmektedir^[37].

Aslında bizim burada belirtmek istediğimiz 2011 tarihli "İşyerlerinde Psikolojik Tâcizin (Mobbing) Önlenmesi" konulu Başbakanlık Genelgesi'dir. Bu Genelge psikolojik tâcizin tanımını örneklerle vermekte, önemini belirtmekte, alınması gereken tedbirleri maddeler halinde sıralamakta, "Psikolojik Tâcizle Mücadele Kurulu" kurulacağını duyurmaktadır^[38]. Bu genelge ahlâklı bir idareye kavuşmak açısından çok önemlidir.

V. İDARENİN UYGULAMALARI BAKIMINDAN İDARE, ETİK VE AHLÂK İLİŞKİSİ^[39]

İdare, kamu hizmetlerini sunarken; etkin, verimli, hesap verebilen, vatandaşın beyanına güvenen, şeffaf bir kamu yönetimi oluşturmalı, kamu hizmetlerini hızlı, kaliteli, basitleştirilmiş, düşük maliyetli bir şekilde yerine getirmelidir^[40]. İdarenin; bu hizmetleri sunarken "vatandaş beyanına güvenmesi" kavramı, kendisinin de ahlâklı olmasını gerektirmektedir.

[37] Dan. 8. D.'nin 16.4.2012 tarihli ve E.2008/10606, K.2012/1736 sayılı kararı: www.kazanci.com (Erişim tarihi:07.02.2013). Bkz. V/8.

[38] 17.01.2012 tarih ve 2012/2213 sayı ile TBMM Başkanlığına sunulan, 18 maddeden oluşan ve çeşitli komisyonlarda incelenmek üzere halen TBMM'nde beklemekte olan "Çalışma Ortamında Psikolojik Tâcizin Önlenmesine ve Psikolojik Tâcizle Mücadele Kurulu Kurulmasına Dair Kanun Teklifi" için bkz. <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/2/2-0320.pdf> (Erişim tarihi:07.02.2013).

[39] En önemli görevlerinden biri "meslek ahlâkı" oluşturacak kuralları tespit etmek olan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile (Ana.md.138) piyasada oluşan tekelci girişimleri, yıkıcı olan, âdil olmayan rekabetin sakıncalarını, işçi-işveren ilişkisinde eşit olmayan pazarlık gücünü önlemek gibi gerekçelerle kurulan bağımsız idarî otoritelerin bir kısmının görevleri ahlâkı ağırlıklı kuralları düzenlemek olmakla birlikte bu kuruluşlar çalışmamızın inceleme alanı dışındadır.

[40] "Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usûl ve Esaslara İlişkin Yönetmelik" için bkz. 31 no.lu dipnot.

1. İdarî İşlemlerin Unsurları Bakımından İdare, Etik ve Ahlâk İlişkisi^[41]

Bilindiği gibi idarî işlemin yetki, şekil, sebep, konu ve maksat(amaç) olmak üzere beş unsuru vardır. Bunlardan özellikle maksat(amaç) unsuru ahlâk kavramıyla ilgilidir. Maksat unsuru idarî işlemin sübjektif, manevî unsurudur. O idarî işlemi tesis eden kamu görevlisinin zihninin derinliklerindeki gerçek hedefidir. Aslında idarî işlemlerin tek bir amacı vardır, o da kamu yararının sağlanmasıdır. Kişisel, felsefi, dinî amaçlarla veya siyasî sebeplerle yapılan idarî işlemler, maksat yönünden hukuka aykırıdır. Ahlâklı davranmakla yükümlü bir idarenin hiçbir idarî işlemi idarî yargı yerinde özellikle maksat unsuru yönünden hukuka aykırılık sebebiyle iptal edilmemelidir. Yani idare hiçbir zaman maksat unsurunu saptırmamalıdır.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu kararına göre^[42]: Büyükşehir Belediye Meclisi; uygulama imar plânının değiştirilmesine ilişkin kararı ile Büyükşehir belediye başkanının eşinin arsasının da bulunduğu alanı mesken alanından çıkartıp ticaret alanına dâhil etmiştir, büyükşehir belediye başkanı bu konunun görüşüldüğü toplantıya katılmış ve bu karara da imza atmıştır.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 27. maddesi "*Belediye başkanı ve meclis üyeleri, münhasıran kendileri, ikinci derece dâhil kan ve kayın hısımları ve evlâtlıkları ile ilgili işlerin görüşüldüğü meclis toplantılarına katılamazlar*" hükmünü âmirdir. Belediye meclisinin; katılmaması gereken bu toplantısına iştirak ederek Kanun'un bu hükmüne aykırı davranan ilgili şahıs, eşine ait taşınmazı avantajlı duruma getirerek de Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usûl ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in ikinci bölümünde yer alan "*Etik Davranış İlkeleri*"nden "*dürüstlük ve tarafsızlık*" ile "*çıkar çatışmasından kaçınma*" ilkelerine aykırı davranmıştır.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun kararına göre ilgilinin bu davranışı hem "*dürüstlük ve tarafsızlık*" ilkesinin içeriğini oluşturan kamu görevlilerinin tüm eylem ve işlemlerinde yasallık, adalet ve dürüstlük doğrultusunda hareket edeceklerine dair ilkeyi zedelemiştir; hem de "*çıkar çatışması*"na sebep olabilecek; görevlerini tarafsız ve objektif şekilde icra etmelerini etkileyen..... yakınlarına sağlanan menfaat halini ifade eden davranışta bulunmuştur.

Kanaatımızca; Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun ilgilinin katılmaması gereken meclis toplantısına katılarak yakınıyla da ilgili kararı imzalaması sonucunda, yönetmeliğin "*dürüstlük ve tarafsızlık*" (Yön. md. 9) ile "*çıkar çatışmasından kaçınma*" (Yön. md. 13) ilkelerine aykırı davrandığına dair kararı

[41] ODYAKMAZ, Zehra-Ümit KAYMAK-İsmail ERCAN: Anayasa Hukuku, İdare Hukuku, age., s.301; GÜNDAY, Metin: İdare Hukuku, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 10. Baskı, Ankara Ekim 2011, (xxxiv+652 sayfa), İmaj Yayınevi, s.160-162.

[42] KGEK'nun 02.10.2008 başvuru tarihli ve 2008/97 dosya no.lu, 26.12.2008 tarihli ve K.2008/206 sayılı kararı için bkz. 27 Ocak 2009 tarihli ve 27123 sayılı RG.

etrafta incelendiğinde; Belediye meclisinin imar plânı değişikliğine ilişkin idarî işleminin “maksat” unsuru yönünden sakatlanmış olduğu, iptal edilmesi gerektiği anlaşılacaktır.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu kararına göre^[43] ilgili; başkan olduğu ... Başkanlığında personel ihtiyacı bulunmamasına rağmen, oğlunun işe alınması ile ilgili karara katılarak ve sözleşmeyi imzalayarak Yönetmeliğin “*çıkar çatışmasından kaçınma*” ilkesine (Yön. md. 13/f.1) ve “*görev ve yetkilerin menfaat sağlamak amacıyla kullanılmaması*”na ilişkin ilkeye (Yön. md. 14/f.1) , âfetzedeler için toplanan paranın bir kısmını başka işler için kullanarak da “*Kamu görevlileri takdir yetkilerini ... hizmet gerekleri doğrultusunda her türlü keyfilikten uzak ... kullanırlar (Yön. md. 9/f.2)*” ilkesine aykırı davranmıştır. Burada da idarî işlemin maksat unsuru sakatlanmıştır.

2. İdarî İşlemlerin İcraîliği (Yürütülebilirliği) Bakımından İdare, Etik ve Ahlâk İlişkisi^[44]

İdarî işlemlerin tek yanlılık, icraîlik (yürütülebilirlik), yargısal denetime tâbi olmak gibi genel özelliklerinden biri de “*hukuka uygunluk karinesi*”dir. Çünkü idarî işlemler yapıldıkları anda hukuka uygun varsayırlar ve bu andan itibaren aksi ispat edilinceye kadar hukuka uygunluk karinesinden yararlanırlar.

İdare anayasaya ve kanunlara uygun davranmak zorundadır ve bu nedenle yapmış olduğu işlemler yapıldıkları anda hukuka uygun kabûl edilirler. İlgililer; idarî işlemlerdeki hukuka aykırılık durumlarını ancak belirli bir süre içinde ileri sürebilirler. İdarî işlemlerin hukuka aykırılıkları nedeniyle aleyhlerine dava açılması halinde bile -idarî yargı yeri yürütmeyi durdurma kararı vermedikçe- işlemin icraîliği durmaz. İşte bu uygulamalar nedeniyle idare ahlâklı davranmak zorundadır. İdarî işlem aleyhine dava açanın kazanması halinde idare; yaptığı düzeltmeleri; aynı işleme maruz kalıp da dava açmayanların işlemlerine de uygulamalıdır. İdare; hukuka aykırı olsa ve aleyhinde dava açılabilirse bile hukuka uygunluk karinesinden yararlanarak uzun süre hukuk âleminde yaşayacağı belli olan idarî işlemini çok daha dikkatli bir şekilde oluşturmalıdır. Eğer idare davanın görüldüğü sürecin içinde haksız olduğunu anlarsa diğer benzeri işlemlerini de süresi geçmediyse geri almalıdır veya düzeltmelidir, böylece ahlâklı davranmış olacaktır.

[43] KGEK'nun 22.10.2009 başvuru tarihli ve 2009/88 dosya no.lu, 08.01.2010 tarihli ve K.2010/3 sayılı kararı için bkz. 28 Ocak 2010 tarihli ve 27476 sayılı RG.

[44] ODYAKMAZ, Zehra-Ümit KAYMAK-İsmail ERCAN: Anayasa Hukuku, İdare Hukuku, age., s.286-288; GÜNDAY, Metin: agm.,s.123-126.

3. İdarî İşlemlerin Sona Erme Biçimleri Bakımından İdare, Etik ve Ahlâk İlişkisi^[45]

İdarî işlemler fiilî veya hukukî nedenlerle sona erebilir. Süreye bağlı işlemlerde, işlem, sürenin dolmasıyla kendiliğinden ortadan kalkabilir. İdarî işlemler -geri alma, kaldırma, değiştirme, düzeltme gibi- bizzat idarenin iradesiyle de sona erebilir. Geri alma; sakat ve hukuka aykırı bir idarî işlemin, geçmişe etkili bir biçimde, yapıldığı andan itibaren doğurduğu sonuçların bizzat idare tarafından hukuk düzeninden silinmesidir. İdare, Anayasa ve kanunlara uygun hareket etmek zorunda olduğu için, kendi yaptığı sakat idarî işlemi bizzat geri almakla yükümlüdür. Geri alma işlemi için ilgililerin başvurusu zorunlu değildir. Geri alma işlemi süreye bağlanmıştır. İdare sakat idarî işlemi ancak bir dava açma süresi içinde ve dava açılmış ise bu dava sonuçlanıncaya kadar geri alabilir. Ancak yükümlendirici işlemler, yok hükmünde sayılan idarî işlemler, hile sonucu yapılan idarî işlemler, idarenin açık hatası ve ilgilinin kusuru sonucu yapılan idarî işlemler her zaman geri alınabilir. İdarenin tesis ettiği bir idarî işlem aleyhine hukuka aykırılığı nedeniyle iptal davası açılırsa, idare; davanın sona ermesini beklemeden o idarî işlemi geri almalıdır. Hatta daha da öteye giderek henüz dava açmayan diğer mağdurlar için tesis ettiği diğer idarî işlemleri de geri almalı, geri alma zamanı geçmişse idare o işlemi kaldırmalı, değiştirmeli veya düzeltmelidir. Böylece diğerlerinin dava açıp kazanmasını beklemeden idarî işlemi idare kendi iradesiyle sona erdirmelidir.

Mahallî idareler seçimine on gün gibi kısa bir süre kala, tekrar aday olmayacağı belli olan önceki belediye başkanı; şehir plâncısı kadrosunda bulunan ve görevlendirme ile imar işleri müdürü olarak görev yapan davacıyı belediye başkan yardımcılığı görevine getirmiştir. Bu atama işlemi belediye meclis onayına sunulmamıştır. Daha sonra belediye hukuk müşavirliği belediye başkan yardımcılığına bir daha adaylığını koymayacak önceki belediye başkanı tarafından yapılan atamanın kamu yararına olmayacağı ve etik bir davranış da sayılmayacağı yönünde görüş bildirmiştir. Belediye Teftiş Kurulu Başkanlığı da bu atamanın kanuna aykırı olduğu yönünde yazı yazmıştır. Belediye başkanı bunun üzerine yine belediye meclis onayına sunmadan atama işlemi ondokuz gün sonra geri almıştır. İdare mahkemesi, belediye başkan yardımcısı kadrosuna atama yapılmasına ilişkin idarî işlemde kamu yararına ve hukuka uygunluk bulunmadığı için ondokuz gün sonra yapılan geri alma işlemi hukuka aykırı olmadığından davanın reddine karar vermiştir. Davacı; idare mahkemesinin verdiği davanın reddine dair kararı temyiz etmiş, Danıştay 5. Dairesi davacının temyiz istemini reddederek idare mahkemesinin davayı red kararının onanmasına

[45] ODYAKMAZ, Zehra-Ümit KAYMAK-İsmail ERCAN: Anayasa Hukuku, İdare Hukuku, age., s.301-308; GÜNDAY, Metin: age., s.170-183.

karar vermiştir. Davacı; Danıştay 5. Dairesinin verdiği onama kararına karşı “*karar düzeltme*” isteminde bulunmuş, istemi kabûl edilmiş, bu defa Danıştay 5. Dairesi, idare mahkemesinin kararını bozmuştur. Ancak idare mahkemesi; bozma kararına uymayarak, davanın reddi yolundaki ilk kararında ısrar etmiştir. Davacı bu defa idare mahkemesinin ısrar kararının temyizden incelenerek bozulmasını istemiştir. Danıştay İdarî Dava Daireleri Kurulu^[46]; davacının temyiz istemini reddederek, temyize konu idare mahkemesinin ısrar kararının onaylanmasına oyçokluğu ile karar vermiştir^[47]. Kararda; atama işleminde ve ayrıca geri alma işleminde belediye meclis onayının alınıp alınmayacağı, yetkide ve usûlde paralellik ilkesinin keyfî kullanılamayacağı gibi –azlık oyuna da konu teşkil eden- tartışmaların yanı sıra, pek açıklıkla ifade edilmese bile bizi asıl ilgilendiren; atama kararının kamu yararına olmayacağı gibi etik bir davranış da olmadığı şeklindeki belediye hukuk müşavirliğinin görüşüne yer verilmiş olmasıdır. Zaten atamayı yapan önceki belediye başkanı da bunun üzerine atama işlemini geri almıştır.

4. Hukuka Aykırı Hükümler İçeren Düzenleyici İşlemlerin Düzeltilmesi Bakımından İdare, Etik ve Ahlâk İlişkisi^[48]

Davacı, idarenin kendisi aleyhine tesis ettiği hukuka aykırı idarî işlemin iptali için dava açtığı zaman; bu idarî işlemin dayanağı olan düzenleyici işlemin hukuka aykırı maddesinin veya maddelerinin iptalini de isteyebilir veya yalnızca idarî işlemin iptalini ister. İşte davacının yalnızca idarî işlemin iptalini istediği durumlarda bir idarî işlemin kendisine dayanak yaptığı düzenleyici işlemin ilgili hükmü veya hükümlerinin hukuka aykırı olup olmadığı idarî yargılama sürecinde bazen tam olarak tespit edilememektedir. Daha doğrusu hukuka aykırı olarak tesis edilmiş idarî işlem, düzenleyici işlemin bizzat kendisinin hukuka aykırılığı nedeniyle mi yoksa idarenin bir uygulaması nedeniyle mi sakatlanmıştır? İşte idare; hukuka aykırılığı sabit olmuş idarî işlemine dayanak olan düzenleyici işlemindeki bu hükmü artık uygulamamalıdır.

Ahlâklı idare; hukuka aykırılığı mahkeme kararıyla sabit olan hallerde düzenleyici işlemin bu hükmünü yürürlükten kaldırmalıdır. O halde, eğer mahkemedeki düzenleyici işlemin bazı maddelerinin iptali istenmemiş olsa

[46] 06.01.1982 tarihli ve 2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun “*İdari ve vergi dava daireleri genel kurulları*” başlıklı 17. maddesi 02.06.2004 tarihli ve 5183 sayılı Kanunun 3. maddesi gereğince “*İdari ve vergi dava daireleri kurulları*” şeklinde değişmiştir.

[47] Danıştay İdarî Dava Daireleri Kurulu'nun 26.02.2009 tarihli ve E. 2008/105, K.2009/144 sayılı kararı: www.kazanci.com (Erişim tarihi:07.02.2013).

[48] ODYAKMAZ, Zehra-Ümit KAYMAK-İsmail ERCAN: İdarî Yargı, age., s.191. Düzenleyici işlemler konusunda daha fazla bilgi için bkz. GÖZLER, Kemal-Gürsel KAPLAN: İdare Hukuku Dersleri, Düzeltilmiş ve Güncelleştirilmiş Onbirinci Baskı, Bursa Ağustos 2011, (XXXII+863+[1] sayfa), Ekin Kitabevi Yayınları, s.416-447.

bile, bu maddelerin de hukuka aykırılığı bir şekilde tespit edilmişse, idare bu durumu gözardı etmemelidir.

5. Yargı Kararlarının İdare Tarafından Yerine Getirilmesi Bakımından İdare, Etik ve Ahlâk İlişkisi

İdarî Yargılama Usûlü Kanunu'nun 28. maddesinin 1. fıkrasında^[49] idarî yargı yerlerinin kararlarına göre idarenin, gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecbur olduğu düzenlenmiştir. Bu süre hiçbir şekilde kararın idareye tebliğinden başlayarak otuz günü geçemez.

Uygulamada bu otuz günlük imkân kötüye kullanılmaktadır. Kanun idareye; her halükârda otuz gün durup beklemesini, otuzuncu gün gerekeni yapmasını söylememektedir. İdarenin otuzuncu güne kadar bekleme alışkanlığı –otuz gün boyunca niçin beklediğini açıklamadığı sürece– ahlâklı idarenin davranması gereken tarza uymamaktadır.

İdarî Yargılama Usûlü Kanunu'nun 28. maddesinin 4. fıkrası ise kamu görevlilerinin mahkeme kararlarını 30 gün içinde *“kasten”* yani bilinçli bir şekilde yerine getirmemeleri halini düzenlemiştir.

“... Kişisel kusur; kamu görevlisinin birtakım olumsuz duyguların etkisi altında kalarak (kötü niyetle) yaptığı işlem ve eylemlerle kendini gösterir. Bu durumda kastın varlığı açıktır ve böylesi bir durumda kararı yerine getirmeyen kamu görevlisinin sorumlu tutularak tazminata mahkûm edileceği bellidir. Ancak kamu görevlilerinin kişisel kusuru yalnızca olumsuz duyguların etkisi altında kalarak yaptıkları işlem ve eylemlerde söz konusu olmaz; idarî yargı kararlarını (olumsuz duyguların etkisinde kalmaksızın) yerine getirmemeleri veya geç yerine getirmeleri halinde de söz konusu olur. İşte bu durumdaki kusur da kast niteliğinde görülür ve böylesi bir halde de kamu görevlisi sorumlu tutularak tazminata mahkûm edilir^[50].”

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu da; idarî yargı kararlarını yerine getirmeyen kamu görevlilerinin sırf bu davranışlarının onların sorumlu tutulmaları için yeterli olduğu kanaatinde. Kurulun; bu kişilerin ayrıca kin,

[49] ODYAKMAZ, Zehra-Ümit KAYMAK-İsmail ERCAN: İdarî Yargı, age., s. 163-164. İdarî Yargılama Usûlü Kanunu'nun *“Kararların Sonuçları”* başlıklı 28. maddesi: *“1. Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre idare gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecburdur. Bu süre hiçbir şekilde kararın idareye tebliğinden başlayarak otuz günü geçemez. ... 4. Mahkeme kararlarının otuz gün içinde kamu görevlilerince kasten yerine getirilmemesi halinde ilgili, idare aleyhine dava açabileceği gibi, kararı yerine getirmeyen kamu görevlisi aleyhine de tazminat davası açılabilir...”*

[50] KARAVELİOĞLU, Celâl- Erdem Cemil KARAVELİOĞLU: Açıklama ve Son İçtihatlarla İdarî Yargılama Usûlü Kanunu, 7. Baskı, Ankara 2009, (1480 sayfa), Karavelioğlu Hukuk Yayınevi, s.999.

garez, husumet, intikam ve benzeri olumsuz duyguların etkisi altında kalarak hareket edip etmediklerinin araştırılmasına gerek olmadığı şeklinde kararı vardır^[51].

Biz de bu görüşe katılıyoruz; çünkü olumsuz duygular taşımaya bile “*kamu görevlisi*”nin mahkeme kararını kin, garez, husumetin dışında her ne sebeple olursa olsun 30 gün içinde hiç yerine getirmemesini en azından etik davranış ilkeleriyle bağdaştıramıyoruz. Çünkü yargı kararını yerine getirmemekle kamu görevlisi Yönetmeliğin; görevin yerine getirilmesinde kamu hizmeti bilincini düzenleyen 5. maddesini, halka hizmet bilinci başlıklı 6. maddesini, dürüstlük ve tarafsızlıkla ilgili 9. maddesini ihlâl etmiştir. Kaldı ki kamu görevlisinin yalnızca 30 gün içinde mahkeme kararını hiç yerine getirmemesini değil, daha önce de değindiğimiz üzere hiçbir sebep yokken 29 gün durup, 30. gün yerine getirmesini de etik kuralların ihlali addedmekteyiz.

Burada örnek olarak Kamu Görevlileri Etik Kurulu’nun kararlarından birindeki “*ilâve gerekçe yönünden azlık oyu*”na da yer verilmesi gerektiğini düşünüyoruz: “*Mahallî idareler seçimlerinde belediye görevinden istifa ederek, aday adayı olan başvuran; aday olamayınca tekrar görevine dönmek için yaptığı başvurunun zamanında yerine getirilmemesi üzerine idare mahkemesinde dava açmış, yürütmenin durdurulmasına karar verilmiş, bunun üzerine görevine başlatılmış, fakat idarî teamüllere, Anayasanın ve İdarî Yargılama Usulü Kanunu’nun yargı kararlarının infazına ilişkin hükümlerine aykırı olarak odası, görevi ile münasip olmayacak şekilde değiştirilmiştir. Danıştay ve idare mahkemelerinin yerleşik içtihatlarına göre görevden alınan kamu görevlilerinin açtıkları idarî davalarda yürütmenin durdurulmasına karar verilmesi halinde, bu karar dava açılmadan önceki şartlara ve imkânlarla dönülmesi anlamını taşıdığından ancak bu durumda hukuka uygun infazdan bahsedilebilir. Olayda başvuran; yargı kararı ile göreve başlatılmış fakat odası münasip olmayacak şekilde değiştirilmiştir. İlgiliye bu konuda disiplin cezası bile verilmiştir, imkânları kısıtlanmıştır. ... Bütün bu tutum ve davranışlar idarî yargı kararını gölgelemek, ötelemek amacını taşımaktadır. Bu durumda yargı kararı şeklen infaz edilmiş olup, hukuka uygun bir infazdan söz edilemez. ... İdarî işlemin tesisinden önceki duruma dönülmemiştir. Bu davranış ... Yönetmeliğin 9. maddesinde belirtilen etik ilkelere aykırı düşmektedir. Bu gerekçenin karara ilâvesi gerektiği oyu ile verilen karara gerekçe yönünden karşı ...*” olduğunu belirten bu üyenin^[52] azlık oyu gerekçesi incelendiğinde; idarî yargı kararlarının yerine getirilmesinin gerçek anlamı, kapsamı yanında, doğru ve gerçekçi bir şekilde yerine getirilmesinin de veya usulen görünürde yerine getirilmesinin

[51] Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu’nun 22.10.1979 gün ve E.1978/7, K.1979/2 sayılı kararı: www.kazanci.com (Erişim tarihi:07.02.2013).

[52] KGEK’nun 29.06.2009 başvuru tarihli ve 2099/E-64 dosya no.lu, 25.09.2009 tarihli ve K.2009/37 sayılı kararı için bkz. 16 Ocak 2010 tarihli ve 27464 sayılı RG.

de Yönetmeliğin 9. maddesinin “*Dürüstlük ve tarafsızlık*” başlığına, yani ruhuna aykırı düştüğü anlaşılacaktır.

6. Anayasa Mahkemesinin İptal Kararını Açıklaması ile Kararın Resmî Gazetede Yayınlanması Arasında Geçen Süredeki İdarenin Uygulamalarının Etik Açısından İncelenmesi

Hâlen yürürlükte bulunan bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tümünün veya bir veya birkaç maddesinin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilip hemen basına açıklanması hallerinde henüz gerekçeli karar yazılıp Resmî Gazete’de yayınlanmadığı için iptal olunan hükümler – anayasaya aykırı buldukları da artık biliniyor olduğuna göre – bu süreç esnasında idare tarafından uygulanacak mıdır? Yani idare aslında iptal edilmiş fakat halen geçerliliği devam eden bu kurallara uygun davranmak zorunda mıdır?

Öncelikle Anayasa Mahkemesi’nin verdiği kararın niteliğini inceleyerek bu soruya cevap vermek daha kolay olacaktır: “...*Anayasa Mahkemesi’nin bir hükmün anayasaya aykırılığına ilişkin verdiği (iptal) karar(ı) kaldırma kararıdır... Kaldırma bir hüküm veya da işlemin yarattığı sonucu geleceğe yönelik olarak kaldıran ve değiştiren karşı düzenleme veya da işlemdir...*”^[53]. İptal veya kaldırma olarak nitelendirilen Anayasa Mahkemesi kararı yürürlüğe girinceye kadar anayasaya aykırılığı sabit olan kanun hükümleri yürürlükte olduğundan bu hükümlere dayanarak işlem yapılması hukuken mümkün olmakla birlikte böyle bir uygulamaya “*etik*” açısından baktığımızda idarenin elden geldiğince uygulamaktan kaçınması gerektiğini düşünmekteyiz. Aslında burada “*ahlâklı ve etik davranma*” kavramları açısından iki ayrı husus bulunduğunu belirtmekte fayda vardır: Herşeyden önce “*Anayasa Mahkemesi*”; verdiği iptal kararının gerekçesini hazırlamadan ve Resmî Gazete’de yayınlanması için göndermeden evvel; bu kararı açıklamayarak, basına duyurmayarak ahlâklı bir davranışta bulunmuş olacaktır. Daha sonra da “*idare*”; iptal edildiğini veya kaldırıldığını ve fakat ancak bir müddet sonra yürürlüğe gireceğini öğrendiği bu yargı kararını adaletin tecelli edebilmesini, insan haklarına saygıyı, özellikle de kişi hak ve hürriyetleri açısından var olan yükümlülüklerini göz önünde bulundurarak mümkün olduğu kadar uygulamamaya çalışmalıdır.

[53] KARAKOÇ, Yusuf: “*Anayasa Mahkemesi Kararlarının Yürürlüğe Girmesi ve Sonuçları*”, Danıştay’ın 138. Kuruluş Yıldönümü ve “*Danıştay ve İdari Yargı Günü*”, 10-12 Mayıs 2006, Danıştay Başkanlığı 138. Yıl Sempozyumu, Ankara 2008, s. 181-188.

7. Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kararlarının Resmî Gazetede Yayınlanması İle İlgili İptal Kararının Etik Açısından Doğru Olup Olmadığının Değerlendirilmesi

5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un "İnceleme ve araştırma" başlıklı 5. maddesinin ilk halinde yer alan^[54] Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun bir kamu görevlisinin etik davranış ilkelerine aykırı bir eylem veya işlemini tesbit etmesi ve bu kararın kesinleşmesi halinde bu durumun Başbakanlık tarafından Resmî Gazete aracılığıyla kamuoyuna duyurulacağına dair düzenlemenin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmeden önce de Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun kararlarında, azlık oylarında tartışıldığına değinmekte fayda vardır.

Her ne kadar aynı maddenin önceki halinde Kurul kararlarının yargı tarafından iptali halinde Kurulun yargı kararını yerine getireceği ve Resmî Gazete'de yayınlanacağı düzenlenmiş idiyse de kamu görevlilerinin bazen mevzuat değişikliğini takip edememesi ve örf ve âdetin gözetilmesi gereken küçük yerleşim birimlerinde görev yapıyor olması gibi sebeplerle Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun aldığı bazı kararların Resmî Gazete'de yayınlanmasına gerek bulunmadığına dair azlık oyları Kurulun kararlarında bulunmaktaydı.

Danıştay 5. Dairesi; 5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun'un; Kurul'un etik ihlâli kararlarının Resmî Gazete'de yayınlanacağına dair 5. maddesinin üçüncü fıkrasının Anayasa'nın "suç ve cezalara ilişkin esaslar" başlıklı 38. maddesine aykırılığı iddiasıyla itiraz yoluna başvurmuştur. İtirazın gerekçesi olarak Etik Kurulu'nun vereceği kararların Resmî Gazete'de yayınlanmasının yargı yerlerince kesin hükmün kurulmasına kadar sanığın masumiyeti ilkesine aykırı olduğunu ileri sürmüştür. İtirazda ayrıca Etik Kurulu'nun verdiği kararların "tesbit kararı" niteliğinde olup idarî davaya konu icraî işlem niteliğini taşımalarını sebebiyle idarî yargı yerlerince "incelemeksizin ret" kararı verilebileceği üzerinde durulmuştur.

[54] "İnceleme ve Araştırma

Madde 5–Kurul, başvurular hakkındaki inceleme ve araştırmasını etik davranış ilkelerinin ihlâl edilip edilmediği çerçevesinde yürütür. Kurul, kendisine şikâyet veya ihbar yoluyla ulaşan başvurular üzerine yapacağı inceleme ve araştırmayı en geç üç ay içinde sonuçlandırmak zorundadır. Kurul, inceleme ve araştırma sonucunu ilgililere ve Başbakanlık Makamına yazılı olarak bildirir.

(İptal fıkra: Anayasa Mahkemesi 04/02/2010 tarih ve 2007/98 E. 2010/33 K.)

Bu Kanuna göre yapılan inceleme ve araştırmalar, genel hükümlere göre ceza kovuşturmasına veya tâbi oldukları personel kanunları hükümlerine göre disiplin kovuşturmasına engel teşkil etmez."

Her ne kadar bu iddia ile itiraz yoluna gidilmişse de Anayasa Mahkemesi vermiş olduğu kararda^[55] isabetli bir şekilde belirttiği üzere Etik Kurulu'nun görev kapsamında kalan etik kurala aykırılık suç olmadığı gibi kamu görevlisi hakkında etik kurala aykırılığın tesbitine ilişkin kararlar da ceza niteliğinde değildir. Dolayısıyla itiraza konu düzenlemenin Anayasa'nın 38. maddesine aykırılığın bahsedilemez. Ayrıca 5176 sayılı Kanun'un 5. maddesinin üçüncü fıkrasından Kurul kararlarının yargısal denetime tâbi olduğu anlaşılmaktadır. Tüm bu değerlendirmelerden sonra Anayasa Mahkemesi, Kurul'un etik davranış ilkelerine aykırılığına ilişkin tesbit kararlarının yargısal kesinlik kazanmadan Resmî Gazete ile kamuoyuna duyurulmasının ilgilinin herkese teşhiri anlamına geldiğini ve bu durumun insan onuru ile kişinin maddî ve manevî varlığının önemli ölçüde zedelenmesine yol açtığını belirterek itiraz konusu hükmü, dayanak olarak gösterilmeyen Anayasa'nın 2. ve 17. maddelerine aykırı bulup iptal etmiştir.

Bu hükmün iptali ile birlikte Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun, –şikâyet konusu idarî eylem ve işlemlerin etik davranış ilkelerine aykırılığını tespit ettiği– kararlarının Resmî Gazete'de yayınlanması yaptırım ortadan kaldırılmıştır. Kanaatimizce ancak 60 gün içinde hakkında dava açılmayan ya da dava konusu edildikten sonra iptal edilmeden kesinleşen bu nitelikteki kararların bir yaptırım olarak Resmî Gazete'de yayınlanması yönünde yasal düzenleme yapılması yerinde olacaktır. Kaldı ki, iptal edilen hükümdeki “*kararın kesinleşmesi*” ifadesi de bu şekilde değerlendirilebilirdi.

8. İdarenin Psikolojik Tâciz (Mobbing) ile İlgili Uygulamaları ve Örnek Danıştay Kararları

Psikolojik yıldırmaya maruz kalan bir kişinin durumunu idare hukuku açısından ele alacak olursak; Psikolojik Tâcizle Mücadele Kurulu'nun kararlarının henüz belli olmayan hukukî niteliğini de göz önünde bulundurarak idarenin mobbing uygulayarak yaptığı ilk hatadan sonra mağdurun şikâyet başvurusu üzerine idarî makamın tutumu, 60 gün içinde hiç cevap vermeyerek susması veya süresi içinde tatmin edici olmaktan uzak geçiştirici bir cevap vermesi, mağdurun bunun üzerine kamu denetçiliği kurumuna başvurusu, idarenin kendisinden istenilen bilgi-belgeleri göndermemesi, oradan da netice alamadığı takdirde idarî yargıya başvurusu gerekmektedir.

İdarî yargı yerleri “*mobbing*” kavramına henüz yabancı olmakla birlikte bu hususta verilen ve örneğine rastlanılmayan iki Danıştay kararı dikkat çekmektedir:

[55] Anayasa Mahkemesi'nin 4.2.2010 gün ve E.2007/98, K.2010/33 sayılı kararı için bkz. 18 Mayıs 2010 tarihli ve 27875 sayılı RG.

Bunlardan ilki, öğretim üyesinin bir uluslararası toplantıya katılmak için yaptığı başvurusunun fakülte yönetim kurulu toplantısında yapılan oylamada mevzuatta belirtilmemesine rağmen Kurul'daki bir öğretim üyesinin çekimser oy kullanmak suretiyle olumlu veya olumsuz bir karara varılmayarak sonuçsuz bırakılması nedeniyle ilgilinin şikâyeti üzerine açılan ceza soruşturmasına ilişkindir. Soruşturma sürecinde Üniversite Rektörlüğü'nce alınan men-i muhakeme kararına karşı ilgili öğretim üyesinin itirazı üzerine Danıştay 1. Dairesi şüphelilerin lüzum-u muhakemelerine, Türk Ceza Kanunu gereğince görevi kötüye kullanmak suçundan yargılanmalarına karar vermiştir^[56]. Bu karar –kararda açıkça psikolojik bezdirme ifadesi geçmese de– Danıştay'ın mobbing sebebiyle aldığı ilk karar olarak nitelendirilmekte olduğu için önemlidir.

Danıştay'ın yakın tarihli bir diğer kararı, mobbing ifadesinin açıkça yer alması sebebiyle tek örnektir. Olayda, Tıp Fakültesi öğretim üyesi olan davacıya verilen üç ayı disiplin cezası idare mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Bunun üzerine davacıya işyerinde bıktırma ve yıldırma yönelik eylem ve işlem uygulanmış; bu mobbing uygulaması ilgilinin manevî yapısını olumsuz etkilemiştir. Bunun sonucunda öğretim üyesi idareye karşı manevî tazminat davası açmıştır. İdare mahkemesi davacıya uygulanan psikolojik tâciz nedeniyle manevî zararın tazminine karar vermiş, Danıştay da idare mahkemesinin bu kararını onaylamıştır^[57]. Burada bir tek olayın içinde idarenin; birden fazla ahlâk kuralı ihlâli söz konusudur. Zira idare davacıya önce – sonradan idarî yargı yeri tarafından iptal edilen – üç ayı hukuka aykırı disiplin cezası vermiş, iptal edilmesi üzerine de işyerinde bezdirme, yıldırma uygulamasına başlamıştır. Bu karar, idarenin mobbing faaliyetlerine karşı yerinde bir karar olup emsal teşkil etmelidir.

[56] Dan. 1. D.'nin 09.02.2011 tarihli ve E.2011/99, K.2011/253 sayılı kararı: www.ishukuku.org (Erişim tarihi:07.02.2013).

[57] Dan. 8. D.'nin 16.04.2012 tarihli ve E.2008/10606, K.2012/1736 sayılı kararı: www.kazanci.com (Erişim tarihi:07.02.2013).

VI. İDARENİN KUSURSUZ SORUMLULUĞU BAKIMINDAN TEHLİKE (RİSK=HASAR) İLKESİNİN UYGULANDIĞI DURUMLARDA İDARE, ETİK VE AHLÂK İLİŞKİSİ ^[58]

Bilindiği gibi; idarenin tutum ve davranışlarından, kusurlu olmasa da sorumlu tutulmasına, kusursuz sorumluluk denilmektedir. Kusursuz sorumlulukta idarenin davranışı ile uğranılan zarar arasında nedensellik bağının ispatlanması yeterlidir. İdarenin davranışının kusurlu olduğunun ispatlanmasına gerek yoktur. Ayrıca idarenin tutum ve davranışlarının hukuka aykırı olması da gerekmez. Kusursuz sorumluluk genel olarak iki ilkeye dayandırılır: Bunlar; tehlike (=risk=hasar) ilkesi ve kamu külfetleri karşısında eşitlik ilkesidir. İdare ve ahlâk ilişkisi burada sadece tehlike ilkesinin uygulanması bakımından söz konusu olabilir diye düşünmekteyiz. Tehlike ilkesi genel olarak, bazı faaliyetlerin bünyesinde taşıdığı tehlikeler dolayısıyla kişilere zarar vermiş olması durumunda bu etkinlik sahiplerinin, yani idare edenlerin kusuruna bakılmaksızın, zararın giderilmesi düşüncesine dayanır. Tehlikeli faaliyet ile gerçekleşen zarar arasında nedensellik bağı yeterli olup, ayrıca kusura bakılmaz. İdare hukukunda –özel hukukta uygulanan tehlike ilkesinden farklı olarak- idarenin kurtuluş kanıtı (beyyinesi) getirmesi mümkün değildir. O halde idare; tehlikeyi önlemek için her türlü dikkat ve özeni gösterdiğini ileri sürerek veya ispatlayarak sorumluluktan kurtulamaz. Burada idare, bir zarara sebep olduğunda kusursuz sorumluluk ilkesine dayanarak verdiği zararı hemen ödemek suretiyle ahlâklı davranmış olacaktır.

Şimdi idare ve ahlâk ilişkisini; idare hukukunda tehlike ilkesinin uygulandığı durumlar açısından ele alalım:

1. İdarenin Tehlikeli Etkinlikleri ile Araç ve Gereçleri Bakımından İdare, Etik ve Ahlâk İlişkisi ^[59]

İdarî faaliyetlerin ve malların bir kısmı, nitelik bakımından riskli veya tehlikeli olmasına rağmen, kamu yararının sağlanmasında kullanılması zorunlu araçlardır. Meselâ idare çeşitli silâhlar, gemiler, uçaklar kullanmak, cephaneler ve mayınlar bulundurmak durumundadır. Buna göre tehlike yaratma ihtimali

[58] İdarenin Kusursuz Sorumluluğu ve Tehlike İlkesi için bkz. GÜNDAY, Metin: age., s.378-379; ODYAKMAZ, Zehra-Ümit KAYMAK-İsmail ERCAN: İdarî Yargı, age., s.170-171; ODYAKMAZ, Zehra-Ümit KAYMAK-İsmail ERCAN: Anayasa Hukuku, İdare Hukuku, age., s.421-424; GÖZLER, Kemal: age., s.760-763.

[59] İdarenin Kusursuz Sorumluluğu ve Tehlike İlkesi için bkz. GÜNDAY, Metin: age., s.379-380; ODYAKMAZ, Zehra-Ümit KAYMAK-İsmail ERCAN: İdarî Yargı, age., s.170; ODYAKMAZ, Zehra-Ümit KAYMAK-İsmail ERCAN: Anayasa Hukuku, İdare Hukuku, age., s.421-422; GÖZLER, Kemal-Gürsel KAPLAN: age., s.763-765.

fazla ve teknik yönden karmaşık olan, dolayısıyla her zaman sebebi tespit edilemeyecek olan zararlara yol açabilecek idarî etkinlik veya araç-gereçlerin zarara sebebiyet verdikleri durumlarda, bu zararın; kusur şartı aranmaksızın idare tarafından tazmini gerekir. İşte bu gibi durumlarda ahlâklı idare; zarar görenin dava açmasını beklememeli ve hemen zararı ödemelidir.

Burada uygulamanın; idarî eylemden zarar görenin tam yargı(tazminat) davası açmadan önce idareye başvurup, idarenin mahkeme kararı olmaksızın ödemeyeceğine dair ön kararını alıp, ondan sonra tam yargı (tazminat) davasını açabileceği şeklinde olduğunu belirtmekle yetiniyoruz.

2. Meslekî Risk İlkesi Bakımından İdare, Etik ve Ahlâk İlişkisi^[60]

Meslekî risk; kamu hizmetinde çalışan bir kişinin görevi sırasında veya görevi nedeniyle zarara uğraması durumudur. Bu zarar; hizmetin kaçınılmaz bir tehlikesi olarak kabûl edildiği için; kusuru olmasa bile idare tarafından tazmin edilir. İşte bu gibi durumlarda ahlâklı idare ödememe çabasına girmek yerine, zarar görenin meslekî risk ilkesine dayanarak istediği tazminatı dava açılmasına bile gerek bırakmadan ödeme yoluna gidebilmelidir. Kaldı ki 2011 yılında kabûl edilen 659 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye dayanılarak oluşturulan **Hukukî Uyuşmazlık Değerlendirme Komisyonu** muhtelif idarelerin taraf oldukları ihtilâfların çözülmesi amacıyla kurulmuştur. Komisyon idare ile gerçek veya tüzel kişiler arasında çıkan her türlü hukukî uyuşmazlığı sulh yoluyla çözmeye ilişkin olarak yetkili makamlara görüş sunacaktır. Komisyon kendisine intikâl eden konuları görüşmek üzere 5 gün içinde toplanacak, raporunu en geç 30 gün içinde hazırlayacaktır. İdarî işlemler ve eylemler nedeniyle idareye yapılan sulh başvurularının Komisyon tarafından hazırlanmasında başvurunun konusu, zarara yol açan olay ve nedenleri, zararın idarî eylem ve işlemde doğup doğmadığı ve meydana geliş şekli, idarenin tazmin sorumluluğunun olup olmadığı, zararın miktarı ve ödenecek tazminat tutarı tespit edilecektir.

[60] Meslekî risk ilkesi için bkz. ODYAKMAZ, Zehra: “*Administration's Responsibility in Terror Incidents*”, Pravni zivot casopis za pravnu teoriju i praksu, Tematski Broj, Pravo I Odgovornost, 24 godina kopaoniceke skole prirodnog prava, udruzenje pravnika srbije, Broj 10, Beograd 2011, Tom II, p.137-170; ODYAKMAZ, Zehra: “*Mahkeme Kararları Işığında Terör Olaylarında İdarenin Sorumluluğuna Genel Bir Bakış*”, Mevlâna Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1, S.1'de basılmaktadır; ODYAKMAZ, Zehra: “*Woman and Terror Incidents*”, <http://www.gaaec.org/?q=node/748> (Erişim tarihi:07.02.2013); GÜNDAY, Metin: age., s.380-381; ODYAKMAZ, Zehra-Ümit KAYMAK-İsmail ERCAN: İdarî Yargı, age., s.170; ODYAKMAZ, Zehra-Ümit KAYMAK-İsmail ERCAN: Anayasa Hukuku, İdare Hukuku, age., s.422-423; GÖZLER, Kemal-Gürsel KAPLAN: age., s.765-767. 26 Eylül 2011 tarihli ve 659 sayılı “*Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde*” için bkz. (06 Nisan 2011 tarihli ve 6223 sayılı Yetki Kanunu) 02 Kasım 2011 tarihli ve 28102 sayılı RG., 5. Tertip Düstur, C:51.

3. Sosyal Risk İlkesi Bakımından İdare, Etik ve Ahlâk İlişkisi ^[61]

Sosyal risk ilkesi; kamu düzenini bozmaya, anayasal düzeni yıkmaya yönelik anarşi ve terör olaylarından ya da benzeri toplumsal olaylardan doğan zararlardan idarenin kusursuz olarak sorumlu tutulmasıdır. Sosyal risk ilkesinin en önemli özelliği; zarar ile idarenin eylemi arasında nedensellik bağının bulunmasının gerekmemesidir. Danıştay'a göre "... İdare, yürüttüğü hizmetin doğrudan sonucu olan, nedensellik bağı kurulabilen zararları tazminle yükümlüdür. Ancak, sözü edilen kuralın bir istisnası olarak, idarenin faaliyet alanıyla ilgili, önlemekle yükümlü olduğu halde önleyemediği birtakım zararları da nedensellik bağı aranmadan tazmin etmesi gerekmektedir..."^[62]. Terör eylemlerinin devlete yönelik olduğu, bu tür olayların zarar gören kişiye karşı kişisel husumetten ileri gelmediği bilinmektedir. Terör eylemleri nedeniyle zarara uğrayan, terör eylemlerine katılmamış kişiler, kendi kusur ve eylemleri sonucu değil, toplumun içinde bulunduğu sosyal kargaşadan zarar görmekte-dirler. Zararın nedeni toplumun bireyi olmaktadır.

Terör olaylarını önlemekle yükümlü olduğu halde önleyemeyen idare; bu şekilde ortaya çıkan zararları nedensellik bağı aranmadan sosyal risk ilkesine dayanarak tazmin etmek zorundadır. Kaldı ki 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılansısı Hakkında Kanun gereği **Zarar Tespit Komisyonları** kurulmuştur. Bu Komisyonlar terör eylemiyle ilgili olmayan üçüncü kişilerin uğradıkları zararı ve ödenecek miktarı tespit etmekte, bir sulhname tasarısı hazırlayarak hak sahibine göndermektedirler. Çünkü terörle mücadele sırasında idare veya teröristler, terör eylemi ile ilgisi olmayan üçüncü kişilere zarar vermişlerdir. Bu Kanun ahlâklı bir idarenin nasıl davranması gerektiğini gösteren güzel bir örnektir.

VII. ÖNERİ

Bizim bu çalışmada önermek istediğimiz husus; idarenin hukuka aykırı eylem veya işlemi sebebiyle idare aleyhine dava açıldığında ve idare davayı kaybettiğinde; davacı ile ilgili hukuka aykırı işlemi düzeltirken veya eylemi nedeniyle verdiği zararı tazmin ederken, aynı eylem veya işlem dolayısıyla mağdur olup

[61] Sosyal Risk İlkesi için bkz. GÜNDAY, Metin: age., s.381; ODYAKMAZ, Zehra-Ümit KAYMAK-İsmail ERCAN: İdarî Yargı, age., s.170-171; ODYAKMAZ, Zehra-Ümit KAYMAK-İsmail ERCAN: Anayasa Hukuku, İdare Hukuku, age., s.423-424; GÖZLER, Kemal-Gürsel KAPLAN: age., s.771.

[62] Dan.10.D.'nin 28.05.1998 tarihli ve E.1996/10146, K.1998/2344 sayılı kararı ile Dan.10.D.'nin 13.10.1993 tarihli ve E.1992/3372, K.1993/3777 sayılı kararı için bkz. www.kazanci.com (Erişim tarihi:07.02.2013).

da dava açmayan veya açamayanların haklarının “*zamanaşımı*” na uğramaması için gerekli kanun değişikliklerinin yapılmasıdır^[63].

Aslında ahlâklı idare, diğer ilgililerin dava açmalarını beklemeden hukuka aykırı işlemini düzeltmeli, değiştirmeli, geri almalı, kaldırmalı veya tazminat ödemelidir. Böylece idarî yargının da iş yükü azalacaktır.

VII. SONUÇ

Sonuç olarak Türkiye; 2004 yılında çıkardığı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ile ilgili kanunla ve ‘Etik Davranış İlkeleri’ ni düzenleyen yönetmelikle “*etik ve ahlâk*” konusuna verdiği önemi göstermiştir.

Bu Kanuna dayanılarak kurulan Kamu Görevlileri Etik Kurulu da tespit ettiği etik değerler ve ilkelerle kendisine yapılan ihlâl başvurularını inceleyerek, bu Kanuna göre kamu kurum ve kuruluşlarında kurulan “*Etik Komisyonları*” da etik kültürünü yerleştirmek üzere çalışmalar yaparak “*idare ve ahlâk*” konusuna katkı sağlamaktadırlar.

Ancak yapılması gereken en önemli iş; “*idarî personel*” in; “*ahlâklı idare*” nin nasıl davranması gerektiği hususunda önce bilinçlendirilmesi, sonra da bilgilendirilmesidir, yani idareye “*etik eğitimi*” nin zarurî olduğunun benimsenmesi ve hayata geçirilmesidir^[64].

[63] ODYAKMAZ, Zehra: “*Administration’s Responsibility in Health Services*”, Pravni zivot casopis za pravnu teoriju i praksu, Tematski Broj, Pravo I Prostor, 23 godina kopaonice skole prirodnog prava, udruzenje pravnika srbije, Broj 10, Beograd 2010, Tom II, Duruga Katedra Pravo Na Slobodu, s.263-297; ODYAKMAZ, Zehra: “*Time in Law and Issue of Reasonable Period of Time in Administrative Judiciary (Hukukta Zaman ve İdarî Yargıda Makûl Süre Konusu)*”, Pravni zivot casopis za pravnu teoriju i praksu, Tematski Broj, Pravo I Vreme, 22 godina kopaonice skole prirodnog prava, udruzenje pravnika srbije, Broj 11, Beograd 2009, Tom III, s.25-52; ODYAKMAZ, Zehra: “*Hukukta Zaman ve İdarî Yargıda Makûl Süre Sorunu*”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, “*Adalet İçin Bilgi*”, (üç ayda bir yayınlanan hakemli bir dergidir), Temmuz 2010, Y:1, S:2, s.1-31.

[64] Etik eğitimi” için bkz. KGER, age., s.82; ODYAKMAZ, Zehra: “*İdarî Uyuşmazlıklarda Alternatif Çözüm Yolları (Türk Mevzuatı ve Uygulamaları)*”, Alternatif Çözüm Yolları Sempozyumu, Ankara 3-5 Nisan 2006 (Editör: Mehmet TİRYAKİ), Ankara 2006, 152 sayfa, Türkiye Adalet Akademisi, s.63-83.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR, MAKALELER VE SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ

AKYILMAZ, Bahtiyar: “İyi Yönetim ve Avrupa İyi Yönetim Yasası–Good Administration and Code of Good Administrative Behaviour”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Haziran-Aralık 2003, C.VII, Y:2003, S.1-2, s.143-158.

ALTAY, Oya Bostancı: “Mobbing (Psikolojik Yıldırma)”, Kocaeli Barosu Dergisi, 2009/2, s.162-169.

ÇELİKKOL, Özlem: “Ahlâk, Etik ve İş Ahlâkı Tanımlamaları Üzerine Bir İnceleme”, Denizli Barosu Dergisi, Ocak-Şubat 2012, Y:2, S.2, s. 42-43.

DERELİ, Esen: “Kamu Görevliliği ve Ahlâk”, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, S.43-44, Y.2000, s.337-342.

GÖZLER, Kemal-Gürsel KAPLAN: İdare Hukuku Dersleri, Düzeltilmiş ve Güncelleştirilmiş Onbirinci Baskı, Bursa Ağustos 2011, XXXII+863+[1] sayfa, Ekin Kitabevi Yayınları.

GÜNDAY, Metin: İdare Hukuku, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 10. Baskı, Ankara, Ekim 2011, xxxiv+652 sayfa, İmaj Yayınları.

Kamu Görevlileri Etik Rehberi (Hazırlayan: Mustafa Lütfi ŞEN), 3. Baskı, Ankara Nisan 2012, 141 sayfa, T.C. Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu.

KARAKOÇ, Yusuf: “Anayasa Mahkemesi Kararlarının Yürürlüğe Girmesi ve Sonuçları”, Danıştay’ın 138. Kuruluş Yıldönümü ve “Danıştay ve İdari Yargı Günü”, 10-12 Mayıs 2006, Danıştay Başkanlığı 138. Yıl Sempozyumu, Ankara 2008, s. 181-188.

KARAVELİOĞLU, Celâl- Erdem Cemil KARAVELİOĞLU: Açıklama ve Son İçtihatlarla İdari Yargılama Usûlü Kanunu, 7. Baskı, Ankara 2009, 1480 sayfa, Karavelioğlu Hukuk Yayınevi.

KINNOCK, Neil: http://ec.europa.eu/transparency/civil_society/code/_docs/code_en.pdf (Erişim tarihi: 07.02.2013).

KOÇAK, Yüksel-Mukaddes ÇİÇEK-Atıl Cem ÇİÇEK: “Kamu Çalışanları Üzerinde Psikolojik Şiddet (Mobbing) ve Çevresel Etmelerle İlişkisi: Kağızman Örneği”, Geçmişten Geleceğe Her Yönüyle Kağızman Sempozyumu, 24-26 Mayıs 2012, Savaş Kitap ve Yayınevi, s.465-471.

MEYVACI, Yaşar: “Mobbing, Duygusal Saldırıdır”, Balıkesir Barosu Dergisi, Nisan 2012, S.70, s.29.

ODYAKMAZ, Zehra: “Kamu Yönetimi Reformundan İdari Beklentiler”, Kamu Yönetimi Reformu (Panel), Ankara 21.06.2003, Ankara 2003, 96 sayfa, Türkiye Kamu – Sen Arge Yayınları, Yayın No: 7, s.13-25.

ODYAKMAZ, Zehra: “Hazırlanmakta Olan İdari Usûl Kanunu Açısından Demokratikleşme Sürecinde Şeffaflaşma ve Bireye Tanınan Haklar”, Prof. Dr. Naci KINACIOĞLU’na Armağan, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. I, S. 2, Aralık 1997, s.1-21.

ODYAKMAZ, Zehra: “İdari Usûlden Beklediklerimiz”, T.C. Başbakanlık İdari Usûl Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu Bildiriler, 17-18 Ocak 1998 Ankara, Ankara 1998, vi+307 sayfa, T.C. Başbakanlık Basımevi, s.2-5.

ODYAKMAZ, Zehra: “Demokratik Yönetim İçin İdari Usul Yasası”, Hukuk Merceği, Konferans ve Paneller 2002, 3, Ankara Barosu Yayınları, 602 sayfa, s.203-208.

ODYAKMAZ, Zehra: “Şeffaf Yönetime Doğru”, Strateji (Yimder Bülteni), Y: 1, S: 2, s. 3.

ODYAKMAZ, Zehra-Ümit KAYMAK-İsmail ERCAN: İdarî Yargı Konu Soru Mevzuat, Güncellenmiş 8. Baskı, İstanbul Eylül 2012, XII+491 sayfa, Themis XII Levha, Yayın No: 224.

ODYAKMAZ, Zehra-Ümit KAYMAK-İsmail ERCAN: Anayasa Hukuku İdare Hukuku, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 15. Baskı, İstanbul Ağustos 2012, XXXX+655 sayfa, Themis Oniki Levha Yayınları, Yayın No.183.

ODYAKMAZ, Zehra: “Administration’s Responsibility in Terror Incidents”, Pravni zivot casopis za pravnu teoriju i praksu, Tematski Broj, Pravo I Odgovornost, 24 godina kopaonice skole prirodnog prava, udruzenje pravnika srbije, Broj 10, Beograd 2011, Tom II, s.137-170.

ODYAKMAZ, Zehra: “Woman and Terror Incidents”, <http://www.gaaec.org/?q=node/748> (Erişim tarihi:07.02.2013).

ODYAKMAZ, Zehra: “Mahkeme Kararları Işığında Terör Olaylarında İdarenin Sorumluluğuna Genel Bir Bakış”, Mevlâna Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1, S.1’de basılmaktadır.

ODYAKMAZ, Zehra: “Administration’s Responsibility in Health Services”, Pravni zivot casopis za pravnu teoriju i praksu, Tematski Broj, Pravo I Prostor, 23 godina kopaonice skole prirodnog prava, udruzenje pravnika srbije, Broj 10, Beograd 2010, Tom II, Duruga Katedra Pravo Na Slobodu, s.263-297.

ODYAKMAZ, Zehra: “Time in Law and Issue of Reasonable Period of Time in Administrative Judiciary”, Pravni zivot casopis za pravnu teoriju i praksu, Tematski Broj, Pravo I Vreme, 22 godina kopaonice skole prirodnog prava, udruzenje pravnika srbije, Broj 11, Beograd 2009, Tom III, s.25-52.

ODYAKMAZ, Zehra: “Hukukta Zaman ve İdarî Yargıda Makûl Süre Sorunu”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi “Adalet İçin Bilgi”, (üç ayda bir yayınlanan hakemli bir dergidir), Temmuz 2010, Y:1, S:2, s.1-31.

ODYAKMAZ, Zehra: “İdarî Uyuşmazlıklarda Alternatif Çözüm Yolları (Türk Mevzuatı ve Uygulamaları)”, Alternatif Çözüm Yolları Sempozyumu, Ankara 3-5 Nisan 2006 (Editör: Mehmet TİRYAKI), Ankara 2006, 152 sayfa, Türkiye Adalet Akademisi, s.63-83.

ÖKTEM, Niyazi: “Tıp, Hukuk ve Etik Üstüne”, Yiğit OKUR’a Armağan, T.C. Galatasaray Üniversitesi Yayınları, s.305-309,

TÜRKBAĞ, Ahmet Ulvi: “Hukuk ve Ahlâkın Kesişim Noktası Olarak Hukuk Normu”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2/2008, s.29-36.

UZUN, Yaşar: “Kamu İdarelerinde Etik Yönetim”, Sayıştay Dergisi, S.80, Ocak-Mart 2011, s.33-56.

İLGİLİ MEVZUAT

Avrupa Birliği İyi İdarî Davranışlar Kanunu: http://www.ombudsman.europa.eu/showResource?resourceId=1226503345059_code2005_tr.pdf&type=pdf&download=true&lang=tr (Erişim tarihi:07.02.2013).

Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı: <http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/hukuk/temelhak.pdf> (Erişim tarihi:07.02.2013).

Çalışma Ortamında Psikolojik Tâcizin Önlenmesine ve Psikolojik Tâcizle Mücadele Kurulu Kurulmasına Dair Kanun Teklifi: <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/2/2-0320.pdf> (Erişim tarihi:07.02.2013).

Denetim Görevlilerinin Uyacakları Meslekî Etik Davranış İlkeleri Hakkında Yönetmelik: 14 Eylül 2010 tarihli ve 27699 sayılı Resmî Gazete.

Devlet Memurlarının Şikâyet ve Müracaatları Hakkında Yönetmelik: 12.01.1983 tarihli ve 17926 sayılı Resmî Gazete.

İşyerlerinde Psikolojik Tacizin (Mobbing) Önlenmesi ile İlgili 2011/2 Sayılı Başbakanlık Genelgesi: 19 Mart 2011 tarihli ve 27879 sayılı Resmî Gazete.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usûl ve Esasları Hakkında Yönetmelik: 13 Nisan 2005 tarihli ve 25785 sayılı Resmî Gazete.

Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usûl ve Esaslara İlişkin Yönetmelik: 31 Temmuz 2009 tarihli ve 27305 sayılı Resmî Gazete.

5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun: 8 Haziran 2004 tarihli ve 25486 sayılı Resmî Gazete.

659 sayılı Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde: 02 Kasım 2011 tarihli ve 28102 sayılı Resmî Gazete.

MAHKEME KARARLARI

Anayasa Mahkemesi'nin 4.2.2010 gün ve E.2007/98, K.2010/33 sayılı kararı: 18 Mayıs 2010 tarih ve 27585 sayılı Resmî Gazete.

Danıştay İdarî Dava Daireleri Kurulu'nun 26.02.2009 tarihli ve E. 2008/105, K.2009/144 sayılı kararı: www.kazanci.com (Erişim tarihi:07.02.2013).

Danıştay 1. Dairesi'nin 09.02.2011 tarihli ve E.2011/99 ve K.2011/253 sayılı kararı: www.ishukuku.org (Erişim tarihi:07.02.2013).

Danıştay 10. Dairesi'nin 01.07.2009 tarihli ve E.2009/5891 K.2009/7313 sayılı kararı: www.kazanci.com (Erişim tarihi:07.02.2013).

Danıştay 10. Dairesi'nin 13.10.1993 tarihli ve E.1992/3372, K.1993/3777 sayılı kararı: www.kazanci.com (Erişim tarihi:07.02.2013).

Danıştay 10. Dairesi'nin 28.05.1998 tarihli ve E.1996/10146, K.1998/2344 sayılı kararı: www.kazanci.com (Erişim tarihi:07.02.2013).

Danıştay 8. Dairesi'nin 16.04.2012 tarihli ve E.2008/10606 K.2012/1736 sayılı kararı: www.kazanci.com (Erişim tarihi:07.02.2013).

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu'nun 22.10.1979 gün ve E.1978/7, K.1979/2 sayılı kararı: 29 Kasım 1979 tarihli ve 16824 sayılı Resmî Gazete.

KAMU GÖREVLİLERİ ETİK KURULU KARARLARI

Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun 05.11.2009 tarihli ve K.2009/40 sayılı kararı:18 Aralık 2009 tarihli ve 27436 sayılı Resmî Gazete.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun 08.01.2010 tarihli ve K.2010/3 sayılı kararı: 28 Ocak 2010 tarihli ve 27476 sayılı Resmî Gazete.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun 09.10.2009 tarihli ve K.2009/38 sayılı kararı: 02 Kasım 2009 tarihli ve 27394 sayılı Resmî Gazete.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun 11.06.2009 tarihli ve K.2009/23 sayılı kararı: 26 Haziran 2009 tarihli ve 27270 sayılı Resmî Gazete.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun 23.01.2009 tarihli ve K.2009/1 sayılı kararı: 07 Mart 2009 tarihli ve 27162 sayılı Resmî Gazete.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun 25.09.2009 tarihli ve K.2009/37 sayılı kararı:16 Ocak 2010 tarihli ve 27464 sayılı Resmî Gazete.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun 26.12.2008 tarihli ve K.2008/206 sayılı kararı: 27 Ocak 2009 tarihli 27123 sayılı Resmî Gazete.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun "*Hediye Alma Yasağı*" konulu ilke kararı 2007/1: www.etik.gov.tr (Erişim tarihi:07.02.2013).

Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun 16 Aralık 2011 tarihli ve "*Hediye Alma Yasağı*" konulu genelgesi 2011/1: www.etik.gov.tr (Erişim tarihi:07.02.2013).

Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun "*Kamu Konutlarında Tahsis İşlemleri*" konulu genelge/ilke kararı 2008/1: www.etik.gov.tr (Erişim tarihi:07.02.2013).

Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun "*24 Kasım Öğretmenler Günü*" konulu ilke kararı 2008/2: www.etik.gov.tr (Erişim tarihi:07.02.2013).

